

 **MULTIDISCIPLINARY
STUDIES
IN SOCIAL SCIENCES**
www.isscongress.com

Gençliği yetiştiriniz. Onlara ilim ve irfanın müspet fikirlerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız.

Mustafa Kemal

İÇİNDEKİLER

“ƏT-TÖHFƏT ÜZ-ZƏKİYYƏ FİL-LÜĞƏT-İT TÜRKiYYƏ” VƏ AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ ORTAQ İSTİFADƏ OLUNAN QADIN GEYİMİ VƏ BƏZƏK ƏŞYALARININ ADLARI	1
Ağayeva Zülfiyə ƏKRƏM QIZI	1
MEZAR TAŞLARI İŞİĞINDA SOSYAL BİRLEŞME DATÇA ÖRNEĞİ.....	3
Ayşegül Çelik Gökçer	3
BÜYÜSEL DÜŞÜNCE TEMELLİ İNANMA VE UYGULAMALAR KATALOĞU	5
Aytekin ALPASLAN	5
KÖROĞLU DESTANININ TÜRKiYE VE TÜRKMENİSTAN DEĞİŞKELERİNİN BAŞLANGIÇ MOTİFLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	6
Beyza TÜRKKOLU	6
Hicret DAŞDEMİR.....	6
VEFATININ 700. YILDÖNÜMÜNƏ İTHAFEN “GÖNÜLLERİN FATİHİ YUNUS EMRE” FİLMİNİN HALKBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	7
Ceren DEMİREL	7
İBN BATTUTA SEYAHATNAMESİNDE TESPİT EDİLEN İNANÇ VE İNANIŞLAR UNSURLARI.....	8
Derya DOĞAN GÖK.....	8
POST-TRUTH DÖNEMDE SAHTE HABER BAĞLAMINDA OLUŞAN HİCİV GELENEĞİ: ZAYTUNG ÖRNEĞİ.....	9
Derya YURTSEVER	9
KADIN ÂŞIKLARIN ŞİİRLERİNDE İDEOLOJİK SÖYLEM.....	13
Dilay Nakış.....	13
KUŞAKLARARASILIK BAĞLAMINDA GELENEKSEL OYUNDAN DİJİTAL OYUNA: UYGURLARIN “KARLIK OYUNU”	15
Ebru KILIÇ.....	15
KÜLTÜR AKTARIMI ÖRNEĞİ: TÜRKÜLERİN POPÜLERLEŞEN YENİ YORUMLARI.....	16
Elif GÜNGÖR AKBULUT.....	16
HALK (ZİYARET) DİNDARLIĞINA TİPOLOJİK YAKLAŞIM: SİİRT-DİYARBAKIR ÖRNEĞİ.....	18
Erdem AKIN	18
GELENEĞİN MESLEĞİNDEN GELECEĞİN MESLEĞİNE:SEDEF KAKMA SANATI	19
Fatma SÜRAL.....	19

İZMİR TÜRKÜLERİNDE MİTOLOJİK UNSURLAR.....	21
Feride KARAMAHMUTOĞLU.....	21
KÜLTÜR VE MEDYA İLİŞKİSİNİN EKOFEMİNİZM BAĞLAMINDA İŞLEVLERİ: BAL ÜLKESİ (HONEYLAND) BELGESEL FİLMİ ÖRNEĞİ.....	24
Gülçin BALAT	24
ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARINDA ÇOCUK OYUNLARININ İCRASI	25
Gülşah ÖZTÜRK.....	25
SOVYET DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASI KAZAK AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLERİN EVLENME GELENEĞİNE YANSIMASI	27
Halil ÇETİN	27
HÜZNÜN DESAKRALLAŞMASI: AĞITTAN MİZAHA HALK HİKAYELERİ VE KARİKATÜR.....	28
Hasan KIZILDAĞ	28
HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN “YOLLARIN SONU” ADLI ŞİİR KİTABINDA TÜRK KÜLTÜRÜNE AİT UNSURLAR.....	29
Hilmi SAVUR.....	29
Doç. Dr. Rabia GÖKCEN KAYABAŞI	29
KORE VE TÜRKİYE'DE ÇAY KÜLTÜRÜ KARŞILAŞTIRMASI.....	30
Hyunjoo PARK	30
YAŞAYAN KÜLTÜREL MİRAS MÜZECİLİĞİ; ÜNYE ÖRNEĞİ.....	31
İhsan AKBULUT	31
HALK HİKÂYESİ KAHRAMANLARININ 21.YÜZYILDAKİ YANSIMALARI: KÖROĞLUNDAN-MİROĞLUNA	33
İlayda YILDIRIM.....	33
UYGUR TÜRKLERİNDE GİYİM-KUŞAM VE KIYAFETLERDE ÖNE ÇIKAN SEMBOLLER	35
Kamile SERBEST	35
MANİSA İLİ, DEMİRCİ İLÇESİ AYVAALANI KÖYÜ HALK İNANÇLARI	36
Mehmet ÇAKIRÇOBAN.....	36
İZMİR ÖRNEKLEMİNDE LEVANTENLER.....	37
Metin İPEK.....	37
TÜRK FOLKLORUNDA LAKAP TAKMA GELENEĞİ: YUVAKÖY ÖRNEĞİ.....	40
Mine AKDEMİR.....	40
1299-1922 YILLARINDA GELENEKSEL TÜRK YAYI VE OK YAPIMI	41
Muhammet Onur GÜN	41

DÎVÂNÜ LUGÂTİ’T-TÜRK’TE RENKLERİN DİLİ	42
Mustafa METİN.....	42
İŞLEVSEL HALK BİLİMİ KURAMI BAĞLAMINDA İZMİR ALİAĞA YÖRESİ KARAKÖY KÖYÜ MÂNİLERİ.....	44
Necati ÖZCAN	44
TÜRKİYE TÜRKÇESİ ATASÖZLERİNDE AÇLIK VE TOKLUK KAVRAMLARININ KULLANILDIKLARI BAĞLAMLARA GÖRE İNCELENMESİ	45
Okan YILDIZ.....	45
YENİ KÜLTÜR ÇEVRESİNDE HEMŞEHRİ AĞLARI	49
Perihan KARTAL.....	49
GEÇİŞ DÖNEMİ, TAKVİM VE KRİZ RİTÜELLERİNDE OYUNUN ANLAM VE İŞLEVİ.....	51
Rahime DEVECİ.....	51
21.YY'IN İLK ÇEYREĞİNE DOĞRU: TÜRK MENSAHRA TÜRKMENLERİNDE BAHŞILIK GELENEĞİ	53
Recep KOÇAK.....	53
KAZAK TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ AKTARMALARDA SÖZEL DOKUNUN YERİ VE ÖNEMİ: SERİKBOL QONDIBAY’IN “ARĞIKAZAK MİFOLOGİYASI” ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	55
Sebahat CAYNAK	55
DİVANÜ LÜGATİ’T TÜRK’TE AKRABALIKLARLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI VE SOSYAL ORGANİZASYON	56
Selçuk GÜNDÜZ.....	56
SİNEMİLLİ OCAĞI’NDA BİR MUHARREM AYI GELENEĞİ: DÖNDÜRME.....	57
Sema ÖZVEREN	57
AZERBAYCAN HALK MASALLARINDA DEV MOTİFİ.....	59
Sevinc MİRZAYEVA	59
İKİ KÜLTÜRÜN KESİŞTİĞİ NOKTA; DEDE KORKUT VE ŞEHNÂME ÖRNEKLERİ	60
Somayeh EASY CENGİZ.....	60
KÜLTÜREL MİRASIN YAŞATILMASI VE KORUNMASI: ALTINKÖY AÇIK HAVA MÜZESİ ÖRNEĞİ.....	61
Songül TOMAK	61
ÖZBEKİSTAN: TAŞKENT VE HAREZM VAHALARINDA GELENEKSEL HALK TİYATROSU.....	62

Shokhsanam BOTİROVA.....	62
MUTTALİP KÖYÜ (ESKİŞEHİR) DÜĞÜNLERİNDE GİYİLEN GELENEKSEL KADIN GİYSİLERİ.....	63
Tuğçe ÖZDEMİR.....	63
PANDEMİ DÖNEMİNDE HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARI: DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA DÜZENLENEN TOPLANTILAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	65
Uğur DURMAZ.....	65
NARDANIYE HANIM MASALI İLE PAMUK PRENSES MASALINI FEMİNİST BİR PERSPEKTİFLE DEĞERLENDİRMEK.....	66
Yağmur ÜLKMEN	66
BALIKESİR YÖRESİNDE ŞEYTAN ETRAFINDA ŞEKİLLENEN HALK İNANIŞLARI VE MEMORATLAR.....	67
Yasemin TOKMAK.....	67
AYDIN/SÖKE'DE YAŞAYAN BİR GELENEK: TAHNİTÇİLİK HALKBİLİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	68
Yücel ÖZDEMİR	68
ÂŞIKLAR ŞELALESİ'NİN DİKİLİ BÖLGE TURİZMİNE ETKİSİ VE 'İCRA EDİLMİŞ KÜLTÜR' BAĞLAMINDA ŞELALENİN UYARLANMASI.....	69
Zeynep ULUDAĞ.....	69
PROGRAM	70

“ƏT-TÖHFƏT ÜZ-ZƏKIYYƏ FİL-LÜĞƏT-İT TÜRKIYYƏ” VƏ AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ ORTAQ İSTİFADƏ OLUNAN QADIN GEYİMİ VƏ BƏZƏK ƏŞYALARININ ADLARI

Ağayeva Zülfiyə ƏKRƏM QIZI

Xülasə

Xalqlar arasında birliyi ifadə edən əsas faktorlardan biri də dildir. Bu, Türk dilləri ailəsinə daxil olan hər bir dil üçün keçərlidir. Məlumdur ki, bir dil ailəsinə daxil olan dillərin fonetik, leksik və qrammatik quruluşunda ümumi və fərqli cəhətlər vardır. Ümumi cəhətlər bu dillərin ortaq tarixi ilə, yəni eyni bir kök dil əsasında formalaşması ilə bağlıdır. Bununla belə, hər bir dilin özünəməxsus fonetik xüsusiyyətləri, lüğət tərkibi və qrammatik quruluşu vardır. Türk dilləri ailəsinə daxil olan dillərin leksik tərkibində fonetik və qrammatik quruluşla müqayisədə fərqli cəhətlər daha çox özünü göstərir. Bu da dillərin leksik tərkibinin dəyişkənliyə güclü meyilli olması ilə izah oluna bilər. Bundan əlavə, türk dillərinin hər biri ayrı-ayrılıqda çox mürəkkəb inkişaf yolu keçərək leksik tərkiblərini zənginləşdirmişlər. Dilin tarixini öyrənmək üçün onun leksik tərkibini qədim yazılı abidələrlə müqayisədə öyrənmək xüsusilə əhəmiyyətlidir. Bu səbəbdən dilin leksik tərkibinin öyrənilməsi hər zaman Azərbaycanlıalimlərin diqqət mərkəzində olmuşdur. Türk dillərinin tarixi olduqca qədimdir, bunu yazılı abidələr də təsdiq edir. “Ət-töhfət üz-zəkiyyə fillüğət-it türkiyyə” əsəri də Türk dillərinin tarixi üçün olduqca dəyərli bir lüğətdir. Bu baxımdan Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinin orta türk dövrü abidəsi olan “Ət-töhfət üz-zəkiyyə fil-lüğət-it türkiyyə” (bundan sonra “Ət-töhfə”) əsəri ilə müqayisəli şəkildə araşdırılması dilimizin tarixini öyrənmək üçün geniş imkanlar açır. Orta türk dövründə, XIV əsrdə yazılmış “Ət-töhfə” ərəblərə türk dilini öyrətmək məqsədi ilə qələmə alınmış Məmlük qıpçaqcasına aid bir əsərdir. Lüğətin nə zaman, harada və kim tərəfindən yazıldığı məlum deyil. “Ət töhfə” əsəri ərəbcə-türkcə lüğət və qrammatikadan ibarətdir. Lüğətdə əvvəlcə ərəbcə sözlər verilir, sonra onların bir, bəzən də daha çox türkcə qarşılıqları göstərilir. İki səhifəsi əksik olduğu qeyd edilən əsərin lüğət hissəsi ilk 39 vərəqdə (78 səhifə) sözlər ərəb dilçilik məktəbinin qaydasına uyğun olaraq əlifba sırasına uyğun olaraq əvvəlcə adlar, sonra feillər olaraq sıralanmış; ərəbcə sözlər qara, türkcə sözlər isə qırmızı mürəkkəblə yazılmışdır. Lüğətdə 3.600-ə yaxın sözün tərcüməsi verilmişdir ki, onlardan 1729-u isim, 1185-i feil, 313-ü sifət, 53-ü əvəzlilik, 34-ü zərf, 22-si bağlayıcı, 32-si qoşma, 7-si ədat, 6-sı isə nidalardan ibarətdir. Biz isə bu yazımızda “Ət-Töhfə” əsərində və Azərbaycan dilində ortaq istifadə olunan qadın geyim və bəzək əşyalarının adlarından bəhs edəcəyik. Qadın geyimi və bəzək əşyalarının adları “Ət-Töhfə” əsərində yer alan 3600 sözün 3%-ini təşkil edir. Qədim insanlar geyimi

sadəcə təbiətdən, havanın soyuğundan, istisindən və s. qorunmaq məqsədi ilə istifadə etmişlər. Xalqların tarixi ilə yaxından bağlı olan geyim adları və bəzək əşyaları, eyni zamanda onun mədəniyyətini və etnoqrafiyasını öyrənmək üçün dəyərli qaynaqlardan biridir. Geyim adları digər mədəniyyət ünsürlərindən daha çox xalqın milli xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. Biz də bu səbəbdən araşdırmamızda Türk dili tarixində önəmli yerlərdən birini tutan “Ət-Töhfə” əsəri ilə Azərbaycan dilində istifadə edilən qadın geyimi və bəzək əşyalarının adlarını müqayisə edərək, bu sözlərin inkişaf xüsusiyyətlərini göstərməyə çalışacağıq. “Ət-töhfə” və Azərbaycan dilində ortaq istifadə olunan – ton/don (Ət-töhfə) – don (Azərbaycan) “don”; kürk (Ət-töhfə) – kürk (Azərbaycan) “kürk”; başmaq (Ət-töhfə) – başmaq (Azərbaycan) “başmaq”; etek (Ət-töhfə) - ətək (Azərbaycan) “ətək”, kömlek (Ət-töhfə) - köynək (Azərbaycan) “köynək”, bilezük (Ət-töhfə) – bilerzik (Azərbaycan) “qolbaq”, küpe (Ət-töhfə) - sırğa, küfə (Azərbaycan) “sırğa”, yüzük (Ət-töhfə) – üzük (Azərbaycan) “üzük” və s. kimi geyim və bəzək əşyalarının adlarına rastladıq. “Ət-töhfə”də rast gəldiyimiz qadın geyimi və bəzək əşyalarının adlarına bu və ya digər dərəcədə Azərbaycan ədəbi dilində və dialektlərində ya eyni şəkildə, ya da kiçik fonetik və mənə dəyişmələri ilə bu gün də istifadə edilir. Bu da müqayisəyə cəlb edilən iki (Ət-töhfə (Məmlük Qıpçaqcası və Azərbaycan) dilin eyni bir kökdən gəldiyini və Azərbaycan dilinin formalaşmasında qıpçaqların əhəmiyyətli rol oynamasını aydın göstərir. Araşdırmamız bunu da göstərir ki, “Ət-töhfə” əsəri Azərbaycan dilinin tarixini incələmək üçün ən dəyərli qaynaqlardan biri ola bilər.

Açar sözlər: Türk dilləri, “Ət-Töhfə”, Azərbaycan dili, geyim adları, bəzək adları.

MEZAR TAŞLARI IŞIĞINDA SOSYAL BİRLEŞME DATÇA ÖRNEĞİ

Ayşegül Çelik Gökçer

Giriş

Kişinin inancı ne olursa olsun, kişi bilir ki her canlı zamanı geldiğinde ölümle karşılaşacaktır. İnsanlar dışındaki diğer canlılar ölüm gerçekliğiyle ve sonrasında alakadar değildir zira insanı diğer varlıklardan ayıran akıldüşünebilme yetisi, onun ölüm ve sonrasında ilgilenmesini de etki etmiştir. İnsanoğlu ölüm ve üzerine düşündüğünde sevdiklerinden ilelebet ayrılma acısını derin bir teessürle karşılar. Bu da sevdiği kişiyi toprak altına bırakıp gitmekten öte bir durum halini alır. Böylelikle sevdiği kişiyi anmak, onunla yaşadığı anıları taze tutmak ihtiyacına bağlı olarak onu belirgin bir yerde toprak altına yerleştirir. Kişinin ölümü üzerine ona duyduğu sevgi, onun artık var olmamasının ruhunda bıraktığı derin boşluk ve kaybetmenin verdiği acı, yaşamı içinde ona duyulan hürmet ve yaptıkları iyi işler karşısındaki son bir teşekkür isteği ölen kişinin mezarında bazen bir şekil bazen bir söz olarak da yansımaktadır. Mezar taşlarında sembollerin ve sözlerin ölen kişinin sevdikleri tarafından oluşturulması inancı/inançsızlığı ne olursa olsun tüm insanlar için ortak bir noktadır. Bu ortak nokta da bazen farklı inançlardan da olsa aynı sembollerin, yaklaşımların, sözlerin oluşmasını sağlayan insanî bir değer olarak karşımıza çıkar. Muğla ilimize bağlı Datça ilçemizdeki ilçe mezarlığı ilçedeki yaşamın da aynası niteliğindedir.

Bulgular

İnsanın yaşamla ölüm gerçekliğindeki sürecinin son noktası olan mezarlıklarda ölen kişinin yakınlarının gerek mezar taşlarındaki yazılarda gerek taşların üzerindeki süslemelerde dünya yaşantısı ile ilgili düşünceleri aktardıkları ya da ölen kişinin dünyaya bakış açısını, dünya üzerindeki yaşantısında sahip olduğu inancını kalıcı oradan geçenlere aktardıkları görülmektedir. Bir yerin toplumsal yaşamının da bir göstergesi olan mezarlıklar Datça ilçesinde sahip olunan kozmopolit yaşantıyı aktarır niteliktedir. Ayrıca o bölgede yaşayan halkın yaşama bakış açısının da bir tezahürü niteliğindedir.

Sonuç ve Tartışma

Dünya üzerindeki yaşamımız belirli bir zaman dilimi içerisindeyken ölüm gerçekliğinin -ki bu gerçeklik kişilerin yaşam şeklini de etkileyen bir gerçekliktir- mezar taşlarında ya da mezarlıklarda sınırlı kalması maalesef göz ardı edilen bir durumdur. Mezarlık ziyaretlerinin yapılırken ölüm gerçekliğini idrak ederek hayatımıza dair bazı bulguları sorguladığımız böylesi zamanlarda ne olursa olsun ya da hangi inanca bağlı olursa olsun kişilerin gideceği son nokta olan aynı toprak altında birleşme düşüncesi nin toprak yüzeyindeki yaşamı da etkilemesi

düşünülmelidir. Kültürel çeşitlilik gelecek nesillerin kültürel mimarisinde önemli bir etkidir. Bu etken dahilinde kültürel çeşitliliği içselleştirerek yüz yıllardır süre gelen kültürel birikime harmanlamak toplumsal yaşantıyı daha sağlıklı kılacaktır. Aynı toprak üzerinde yaşarken ayrılmaya meyil verecek yaşam şekli kültürel varlığımızı korumamızda olumsuz bir etki sağlayabilir. Bu bağlamda Datça ilçesindeki kozmopolit yaşam şeklinin mezarlığa da yansıtılması üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir etkidir.

Mezar taşlarındaki semboller, mezar etrafındaki düzenlemeler coğrafyanın ve yaşamın getirdiği bir arada olma durumunun önemli bir tezahürüdür. Kültürel aktarımın da devamı niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Mezar taşları, semboller, mezar düzenlemeleri, kültürel aktarım, sosyal birleşim.

BÜYÜSEL DÜŞÜNCE TEMELLİ İNANMA VE UYGULAMALAR KATALOĞU

Aytekin ALPASLAN

Giriş

Büyü, aklın ilkelerinin üç unsuru olan özdeşlik, çelişmezlik ve üçüncü halin imkânsızlığı arasında özdeşlik ilkesine, akıl yürütme ilkelerinden ise tümevarım, tümdengelim ve analogiye dayanan ve sözlü kültür ortamı içinde doğan psikokültürel inanma ve uygulamalar bütünüdür. Bir düşünce şablonu olan büyüsel düşünce, yalnızca büyü uygulamalarının değil, kültürün pek çok alanındaki inanma ve uygulamaların da yapısını oluşturmaktadır.

Gereçler ve Yöntemler

Çalışmanın ana odağı, büyü temelli inanç ve uygulamaların düzenli bir şekilde kataloglanmasıdır. Bunun için literatürde büyüyle ilgili tasnifler incelenmiş, bunlardan James G. Frazer ile Sedat Veyis Örneğin tasnifleri tercih edilmiştir. Bu tasnifler, büyüsel düşüncenin yapısı göz önünde bulundurularak, kültürün diğer alanlarıyla olan ilişkisi gereği kültüre bütüncül bir bakışla detaylandırılarak düzenlenmiştir. Literatürde büyüyle ilgili derlenmiş malzemelerden bir kısmı, bu kataloğa yerleştirilerek düzenli bir hale getirilmiştir.

Bulgular

Böylece büyüsel düşüncenin dar anlamda bir yalnızca bir uygulama olmadığı, kültürün diğer alanlarındaki bazı inanma ve uygulamaların temelinde yatan bir yapı olduğu tespit edilmiş ve öne çıkarılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Büyüyle ilgili literatürde, çeşitli araştırmacılar tarafından büyüünün yaygın ve dar anlamından daha geniş bir anlam çerçevesine sahip olduğuna değinilmiştir. Bu noktaya dikkat çeken ve bunu düzenlenmiş bir tasnife dayanan katalog modeliyle öne çıkaran çalışmada, söz konusu vurgu netleştirilmiştir. Çalışma, bu doğrultuda ilk model denemesini sunacağı için elbette eksikleri ve gözden kaçan yanlışları da olacaktır. Amaç, bunları eleştiriye sunup sağlamlaştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: büyü, büyü türleri, büyü ilkeleri, büyü kataloğu

KÖROĞLU DESTANININ TÜRKİYE VE TÜRKMENİSTAN DEĞİŞKELERİNİN BAŞLANGIÇ MOTİFLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Beyza TÜRKKOLU

Hicret DAŞDEMİR

Giriş

Destanlar; milletlerin din, fazilet ve milli kahramanlık maceralarının manzum hikayeleridir. Bu maceralar, milletlerin tarihten önceki devirlerinde veya tarihlerinin kuruluşu asırlarında başlar bazen de tarih boyunca devam eder. Kahramanları arasında; Tanrılar, Tanrıçalar; gün ışığından, su köpüğünden yaratılmış; bir Bozkurd'un çocuğu olmuş veya ağaç karnından doğmuş, mukaddes insanlar bulunan destanlar; ilk bakışta, ilk insanların hayal âlemini anlatan masallar gibi görünür. Ancak derin görenler bu masalların yapılarında; milletleri, faziletleri, fikir ve sanatları meydana getiren büyük medeniyet mimarisinin temel taşlarını bulurlar

Gereçler ve Yöntemler

Her ne kadar böyle bir tanım yapılmış olsa da destanlar bir milletin kültür hafızasıdır ve o milletin kültürünün kuşaktan kuşağa aktarımında yardımcı olurlar. Bu aktarım çerçevesinde o milletin hüküm sürdüğü coğrafyaya göre varyantlaşabilir. Bu varyantlaşma, kimi zaman zaman, mekân gibi unsurlarda görülürken kimi zaman da destan içerisindeki motiflere kadar gider. Türk destancılık geleneğinde varyantlaşmanın en çok görüldüğü; bir başka deyişle en çok rivayete sahip olan destanlarımızdan biri Köroğlu'dur. Bugün için Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan vb. yerlerde bilinen Köroğlu'nun bilindiği her yerde farklı değişkeleri vardır.

Bulgular

Aynı destan içerisinde bir motif bazen bir varyantta bulunurken bir başka varyantta aynı motife rastlamak mümkün olmamaktadır. Bununla beraber aynı motifin bulunduğu farklı motiflerde motifin işleyişinde de farklılıklardan söz edilebilir.

Sonuç ve Tartışma

Biz bu çalışmamızda Köroğlu Destanının Türkiye Ve Türkmenistan değişkelerini başlangıç motifleri açısından değerlendirip motifler arasındaki ortaklıkları ve ayırımları işleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Türkmen, destan, Köroğlu, Türkiye

VEFATININ 700. YILDÖNÜMÜNE İTHAFEN “GÖNÜLLERİN FATİHİ YUNUS EMRE” FİLMİNİN HALKBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ceren DEMİREL

Giriş

Halkbilimi, bir ülke veya bölgedeki halkın aralarında en az bir ortak faktör bulunan bir toplumsal gruba ilişkin maddi ve manevi kültürel ürünleri ve dışı vurumunu ele alan ve bunları toplayan, sınıflandıran ve yorumlayan, karşılaşılan sosyal ve toplumsal problemin çözümüne yönelik olarak uygulayan bir bilim dalıdır. (Özkul Çobanoğlu, “Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş”, Ankara: Akçağ Yayınları.)

Gereçler ve Yöntemler

Halkbiliminin inceleme ve çalışma alanına giren olguların büyük çoğunluğunun sosyoloji, psikoloji, tarih, dilbilim, antropoloji, teoloji temelleri olduğu için, halkbiliminin kendisi dışında kalan birçok disiplinle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Sinema da halkbiliminin etkileşim içinde olduğu bir disiplindir. Filmler, giyim kuşamdan müziğe, karakterlerden film içi kullanılan objelere kadar halkbilimi çalışma kadrosu kapsamında değerlendirilebilirler.

Bulgular

Bu çalışmada, 1973 yılı yapımı “Gönüllerin Fatihî Yunus Emre” filmi, her yönüyle, folklorik bakış açısından değerlendirilecektir.

Sonuç ve Tartışma

Türk kültürünün yetiştirmiş olduğu büyük şahsiyetlerden Yunus Emre'nin vefatının 700.Yıldönümünde meydana getirdiğimiz bu çalışma ile, sinema başta olmak üzere sanatın tüm alanlarında kültürel değerlerin daha yoğunlukta kullanılmasına katkıda bulunmayı amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Halkbilimi, sinema, kültür, tasavvuf

İBN BATTUTA SEYAHATNAMESİNDE TESPİT EDİLEN İNANÇ VE İNANIŞLAR UNSURLARI

Derya DOĞAN GÖK

Giriş

Seyahatnameler yazıldıkları günden bugüne kültür taşıyıcılığı özelliğine sahiptir ve içerisinde tarihi, coğrafi, dini, kültürel pek çok unsuru barındırmaktadırlar. Elbette seyahatnamelerde yer alan ve tespit edilen tüm bilgiler seyyahın ve yazarın dikkati oranında şekillenmektedir. Bununla birlikte aktarıldığı dönemin de canlı birer tanığı özelliğindedir.

Gereçler ve Yöntemler

Üzerinde çalışılan seyahatname, A. Sait Aykut'un çevirdiği ve 2005 yılında YKY tarafından yayımlanan İbn Battuta Seyahatnamesi'dir. Bu seyahatnamede yer alan Türk ve yabancı kültürlerle ait halk bilimi unsurlarından inanç ve inanış konusu ele alınmıştır. Eser inceleme yönteminden faydalanılmıştır.

Bulgular

Halk inançları, hayatımızın pek çok evresinde yer alan çeşitli uygulamaları içerir. Halk arasında da yaygın bir şekilde yaşatılarak gelecek nesillere aktarılır. İnanç kavramına bağlı olarak oluşmuş inanış şekilleri coğrafi ve dini yapıya göre farklılık gösterir. Seyahatnameler de bu farklılıkları görmemiz açısından önemli kaynaklardır. Tespit edilen inanç ve inanış unsurları yer aldığı coğrafi bölge, şehir ve sayfa numarası ile sunulmuştur. Sonrasında ise tespit edilen inanç ve inanış unsurları arasında bölgesel farklılıklara ilişkin bir mukayese yapılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Elde edilen bulgular sonucunda, Arap coğrafyasında daha çok inanç inanış örneklerine rastlanırken, Anadolu coğrafyası ve Hindistan bölgesinde daha az inanış unsuru tespit edilmiştir. Ayrıca sadece iki bölgede sınırlı olarak büyü ve sihir örneklerine rastlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İbn Battuta Seyahatnamesi, Kültürel Unsurlar, İnanç, İnanış

POST-TRUTH DÖNEMDE SAHTE HABER BAĞLAMINDA OLUŞAN HİCİV GELENEĞİ: ZAYTUNG ÖRNEĞİ

Derya YURTSEVER

Giriş

Post-truth dönem 2016 yılından bu yana kullanılan ve farklı disiplinler tarafından çeşitli yönlerden tartışılan bir kavram olmuştur. Türkçeye “hakikat ötesi/hakikat sonrası dönem” olarak çevrilebilecek olan kavram, gerçeğin bilinçli bir şekilde manipüle edildiği ve bireylerin, kendi doğrularına inanma eğiliminde olduğu bir döneme işaret etmektedir. Bu kavramın beraberinde getirdiği tartışma konularından biri de sahte haberlerdir. Sahte haberler, post-truth dönemin işlemesine yardım eden, çeşitli yayın kuruluşları ya da çevrim içi siteler tarafından gerçekle hiçbir bağlantısı olmayan haberlerin üretilip toplumun kullanımına sunulan haberler olarak tanımlanmaktadır. Tüm dünyada tartışma konusu olan sahte haberlerin Türkiye’de dikkat çeken üreticilerinden biri de Zaytung isimli parodi içerikli sahte haberler yapan internet sitesidir. Söz konusu çalışmada, geçmişten günümüze Türk hiciv geleneğinin post-truth dönemdeki sahte haberler bağlamında görünümü, Zaytung isimli sitenin paylaşımları üzerinden değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmada, gelenekte var olan “kurgusal olana inanma” eğiliminin güncel durumunun tespiti de amaçlanmıştır.

Gereçler ve Yöntemler

Yakın zamanda Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçimlerinde yaşanan gelişmeler ve İngiltere’de gerçekleşen Brexit referandumu süreci neticesinde ortaya çıkan “post-truth dönem (hakikat ötesi/hakikat sonrası)” tabiri, başta sosyal bilimciler olmak üzere farklı pek çok disiplindeki araştırmacının dikkatini çeken ve üzerinde düşündüğü bir kavram olmaya başlamıştır. Aynı zamanda bu sözcüğün 2016 yılında Oxford Sözlüğü’nde yılın kelimesi seçilmesi (Willsey, 2018: 500) bu kavrama olan ilgiyi daha da artırmıştır. Nesnel gerçekliklerin yerini duygu ve inançların aldığı, hakikat ile yalanın iç içe geçtiği bir dönemi işaret eden post-truth kavramı (Aydın, 2020: 77), “gerçek”in salt varlığından ziyade “istendik/arzu edilen/duymak istenilen” tarafını ön plana çıkarması, diğer bir deyişle “gerçek”in gerçekliğine sansür uygulaması ve bunun da toplum tarafından büyük oranda ve kolaylıkla kabul görmesi neticesinde “sahte haber” olgusunun tartışmaya açılmasına sebebiyet vermiştir. Ong’un (2014) “ikincil sözlü kültür” olarak adlandırdığı matbaadan bu yana gelişen telefon, radyo, televizyon gibi teknolojik ilerlemelerin yarattığı kültür ortamına internetin de hızla dahil olması, sahte haberlerin üretim, iletim ve özümleme mekanizmasını kolaylaştırmıştır. Her ne kadar “sahte haber, kulaktan dolma bilgi, tevatür” gibi gerçekliğine şüpheyle yaklaşılabilen bilgi aktarım süreci,

insanlık için yeni bir durum olmasa da bir kavram olarak yabancı literatürdeki haliyle “fake news”, disiplin el anlamda oldukça yeni bir tartışma alanı sunmaktadır. Sahte haber, Mould (2018:372) tarafından kasti olarak, yanlış olduğu bilindiği halde yayınlanan ve okuyucuyu yanlış yönlendiren haberler şeklinde tanımlanmaktadır. Sahte haberler, artık günlük hayatın bir parçası olarak televizyon kanallarında, sosyal medya platformlarında, internet sitelerinde, gazete ve dergi sayfalarında sıkça yer almakta ve çoğu zaman gerçekliği derinlemesine düşünülüp araştırılmadığı için de toplum tarafından kısa sürede ancak büyük etkilere yol açarak kabul edilmektedir. Sahte haberlerin üretilmesinde pek çok neden olmakla birlikte bu nedenlerin başlıcası ticari kaygılardır. Özellikle internet siteleri “tıklanma” sayılarını ve buradan elde ettikleri kazancı artırmak adına sahte haber üretme ve yayma noktasında önemli bir yer işgal etmektedir. Diğer yandan Mould (2018)’a göre sahte haberler, yalnızca ticari kaygılarla kasti olarak insanları kandırmak için üretilmez, hiciv amaçlı yazılan ve gerçek hikâyeler olarak algılanan satirik haberler de yalan haber olarak değerlendirilebilir. Türk halk kültüründe ve edebiyatında satir/hiciv/yerghi/taşlama amacıyla üretilen ve kolektif Türk zekâsının inceliklerini yansıtan pek çok tür bulunmaktadır. Özel olarak bir yazar, edip ya da şair tarafından -Kaygusuz Abdal örneğinde olduğu üzere- üretilen hiciv işlevli eserler olduğu gibi ortak kültürel hafızayı yansıtan ve anonimleşen -örneğin fıkralar- hiciv eksenli türler de bulunmaktadır. Sözlü gelenekle doğup yazılı gelenekle gelişen ve sözlü gelenekte de hâlen varlığını devam ettiren Türk hiciv geleneği, çevrim içi ortamlarla birlikte kendine yeni bir üretim ve gelişme alanı bulmuştur. Zira internetin sınırsız imkanlarından ve geleneğin özünden beslenen capsler, floodlar, tweetler vb. gibi çevrimiçi paylaşımların önemli bir kısmı, hiciv içerikli paylaşımlardır. Söz konusu paylaşımları yapanlar içerisinde Zaytung isimli internet sitesinin hiciv dilinin de, hedef kitlesi tarafından oldukça ilgi çektiği gözlemlenmiştir. İroni, mizah ve hicvi birleştirilerek sahte haberler üreten site kendini, dürüst, tarafsız ve ahlaksız haber (www.zaytung.com) vecizesiyle tanıtır. Bu tanım şekline de anlaşılacağı üzere site, yalan haber yaptığını en baştan kabul etmekte ve bunu da yine kendi hiciv diliyle kendini hicvederek yapmaktadır. Oldukça ilgi çekici görünen bu durum, bir yandan post-truth dönemde olduğumuz “gerçek”ini iç eleştiri yöntemiyle vurgularken diğer yandan sahte haber(ler)e karşı toplumun nabzını ölçmede ironik dürüstlüğün sınırlarını zorlamaktadır. Zira site, hiciv eksenli de olsa sahte haberler yaptığı bilinmesine rağmen özellikle sosyal medya kullanıcılarının büyük çoğunluğu tarafından takip edilmektedir. Bu bağlamda söz konusu çalışmada, her geçen gün kavramları ve anlamları değişen, dönüşen ve gelişen global teknolojik dünya içerisinde bu değişim, dönüşüm ve gelişimden -kaçınılmaz olarak- payını alan hiciv sanatı, Türkiye özelinde ve Zaytung isimli internet sitesi üzerinden post-truth dönemin gündemimize kattığı “sahte

haber” bağlamında değerlendirilmiştir. Sahte haber kavramının henüz Türk halk bilimi disiplini için bir “tür” olup olmadığı tartışmaları bir kenara bırakılacak olursa, bu haberlerin de diğer tüm halk bilimi ürünlerinde olduğu gibi bir dokusu, metni ve bağlamı bulunduğu gerçeği görülecektir. Bu sebepten çalışmada Zaytung isimli haber sitesinden seçilen sahte haberler ele alınarak post-truth dönemde hiciv geleneğine olan katkıları açısından irdelenmiştir.

Bulgular

Post-truth dönemin gündemimize yerleştirdiği güncel kavramlardan biri olan sahte haberleri geleneksel hiciv üslubuyla birleştiren Zaytung isimli site, basit ve anlaşılır bir dile sahip olması, mizah dili kullanmasına rağmen haberlerin dili ve yazım stili sayesinde okuyucularda bir etki oluşturması, haberlerden mizah çıkarıldığı anda geleneksel basında görülebilecek şekilde bir haber yazımı ve dilinin olması ve amatörlükten uzak iyi bir habercinin kaleminden çıkmış gibi yazılan haberlerin -konu ne olursa olsun- hedef kitlesini inandırabilmesi bakımlarından oldukça başarılı gözükmektedir (Ersoy & Balyemez, 2013: 352). Sitenin bu başarısının altında yatan en önemli sebeplerden biri hem hiciv üslubunda hem de kullandığı medya dilinde “modern ve güncel”i, “geleneksel” olandan faydalanıp revize ederek sunmasıdır. Zira bir halk bilgisi yaratımında, bir sosyal medya paylaşımında veya bir haber metninde verilmek istenen ileti, geleneksel biçimle örtüşmesiyle aynı oranda anlam kazanmakta ve gerçek olarak algılanmaktadır; çünkü, bu kurgusal yapı okuyucu için tanıdık. Nitekim söz konusu metinlerin, sosyal medya ortamlarında paylaşılması, tıpkı birincil sözlü kültür ortamında dinlenen bir destanın, mitin veya efsanenin amatör bir anlatıcı tarafından, çevresindeki insanlara aktarılmasına benzer gözükmektedir.

Paylaşılan ve aktarılan metinler her iki kültürel aktarım ortamında “gerçekliğin kurgusal hâli” şeklinde izah edilen benzer kültürel hüviyete sahiptir (Duman, 2019). Bu benzerlikten ötürü site tarafından yapılan sahte haberler kimi zaman insanlar tarafından gerçek zannedilip paylaşılabilen ve ciddiye alınıp tartışmalara da sebep olabilmektedir. Böyle bir durumun da Türk toplumunun geçmişten günümüze kurgusal gerçekliğe olan algısının değişmediği, kurgulanan gerçekliğe olan inanma eğiliminin kültürel bellekte hala var olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Sonuç ve Tartışma

Gerçeğin ve gerçekliğin bilinçli bir şekilde manipüle edildiği post-truth dönemin beraberinde getirdiği kavramlardan biri olan sahte haberler, gün geçtikçe insanların gündemini daha çok meşgul etmekte ve internet, sosyal medya ve çevrim içi siteler aracılığıyla bu haberlere olan ilgi ve inanç her geçen gün artma eğiliminde gözükmektedir. Zaytung isimli parodi sahte haber sitesinde yayımlanan sahte haberlerin yaratımında kullanılan mizah, ironi ve bunlardan hem

beslenen hem de bu kavramlarla parlayan hiciv üslubu, geleneğin modernize edilerek yeniden dolaşıma sokulmasında oldukça etkili olmuş gözükmektedir. Zira söz konusu site, kendi mottosunda en baştan sahte haber yaptığını açıkça belirtse de zaman zaman sayıları azımsanmayacak kitleler tarafından sitenin yaptığı sahte haberler, gerçek zannedilmekte ve bu haberlere itibar edilmektedir. Bu durum hem post-truth dönemin gerçeği yeniden kurgulaması ve insanlar üzerindeki derin etkisi hem de geleneğin, kurgulanmış gerçeğe hiç de uzak olmayan yapısıyla doğrudan ilgili gözükmektedir. Bu bağlamda, geleneksel yapıyı meydana getiren temel özelliklerin hiçbir zaman kaybolmayacağı, bu yapıların kendini güncelleyerek ve revize ederek mevcudiyetini koruyacağı düşünüldüğünde, internet mecralarında sınırları belli kalıplar dâhilinde üretilen yeni metin ve yaratımların, söz konusu üretim ve paylaşım sürecinde arka planında hangi geleneksel kodların olduğunu tespit eden ve yorumlayan çalışmaların, halk bilimi disiplini için -artık- elzem olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: post-truth dönem, sahte haber, hiciv, zaytung, gelenek

KADIN ÂŞIKLARIN ŞİİRLERİNDE İDEOLOJİK SÖYLEM

Dilay Nakış

Özet

Temeli eski Türk inançlarından biri olan Şamanizm dini inanç sisteminin icracılarına kadar dayanan, bir süre ozanlık adıyla varlığını sürdüren ve 15.yüzyılın sonlarından itibaren âşıklık adıyla yaşayan geleneğin önemli bir icracısı, eril söylemin arkasında gizli kalan kadınlardır. Kadın âşıklar, toplum tarafından kendilerine verilen kimlikler doğrultusunda yaşamlarını sürdürdüğü için eril söylemin egemenliğinde olan âşıklık geleneğinde yer edinmeye çalışmışları güç olmuştur. Bu bağlamda kadın âşıklar, 17.yüzyılda gelenek içerisinde yavaşça yer almaya başlamış; kadın âşıkların sayılarının artışı ise 20.yüzyılda görülmüştür. Yüzyıllar arasındaki tarihi süreçte kadın âşıklar, âşıklık geleneğinde icracıların görev olarak üstlendiği rollerden biri olan toplumsal sorunları, ideolojik söylem doğrultusunda kendilerine aktarıcı bir sorumluluk yükleyerek saz ve söz aracılığıyla anlatmışlardır. Kendilerine yüklemiş oldukları bu vazifeye göre ideolojik söylem bağlamında kadının toplumdaki yerini, yaşadıkları dönemlerdeki siyasi olayları, toplumdaki düzene eleştirilerini, siyasi liderler üzerine düşüncelerini ve toplumun kahramanlık tarihini esas alarak hatırlatıcı bir işlevle topluma mesaj verici konuları dile getirmişlerdir. Böylelikle kadın âşıklar, toplum içinde yaşanan olayların kültürel bellekte yer almasına ve bu ideolojik söylemlerinin gelecek nesillere aktarılmasında önem teşkil etmektedir.

Anahtar kelimeler: Kadın Âşıklar, İdeolojik Söylem, Âşıklık Geleneği, Kültürel Bellek.

ABSTRACT

Shamanism which is one of the old Turkish beliefs relates to the performers of the religious belief system. Women who have obtained as the name of minstrel for quite a while, are performers with the custom of being a minstrel from the late 15th century. However, women fall behind the discourses of masculinity. Women struggle against the custom of minstrel which is dominated by the discourse of masculine because woman minstrels live with the identities that are given by society. In this case, woman minstrels start to play a part of custom in the 17th century. The rate of woman minstrels increased in the 20th century. Woman minstrels tell the issues of the society which is one of the performer's roles in the historical process between centuries. Women have the responsibility of translative with the aim of ideological discourse, so they tell the society's issues by a stringed instrument and discourse. According to the responsibilities of woman minstrels, the places of women in society are uttered some social messages like political events, social order criticisms, the ideas about political leaders, and the histories of heroes. Thus, woman minstrels provide to take part in the social events in the

cultural memory. The ideological discourses are played an important role to narrate the next generations.

Keywords: Women Minstrel, Ideological Discourse, Tradition of Minstrels, Cultural Memory.

Gereçler ve Yöntemler

Elektronik kültür ortamında kayıtlı bulunan kadın âşıkların icralarını inceleyerek ideolojik söylemleri tespit etmektir. Bununla birlikte kültür aktarıcısı olan kadın âşıkların icralarında vermek istedikleri mesajların kültürel bellekte nasıl yer edindiğini ortaya koymaktır.

Bulgular

Kadın âşıklar yaşadıkları dönemin siyasi olaylarını ideolojik söylemleriyle aktararak çeşitli siyasi grupların benimsediği kültür aktarıcısıdır.

Sonuç ve Tartışma

Âşıklık geleneği içerisinde ikincil planda kalan kadın âşıklar, söylemlerinde herhangi bir çekince yaşamadan dönemlerinin fikri yapısını icralarında yansıtmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Âşıklar, İdeolojik Söylem, Âşıklık Geleneği, Kültürel Bellek.

KUŞAKLARARASILIK BAĞLAMINDA GELENEKSEL OYUNDAN DİJİTAL OYUNA: UYGURLARIN “KARLIK OYUNU”

Ebru KILIÇ

Özet

Geleneksel oyunlar; toplumun sosyo-kültürel temellerini oluşturan bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarını analiz etmede bilgi aktarıcı bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürün derinlemesine çözümlenmesi gerektiği fikri doğrultusunda; insanoğlunun postmodern yapı içerisinde teknolojik gelişmelerin etkisi ile geleneksel oyunların dijital ortama aktarımının tespit edilerek bu oyunların kültürel bağlamı çerçevesinde tüm boyutları ile analiz edilmesi ve güncelliğinin sorgulanması gerekmektedir. Bu çalışmada da “bebek patlaması kuşağı”ndan “alfa kuşağı”na kadar her bir kuşağın katılımıyla icra edilen Uygur Türklerinin geleneksel karlık oyunu, kuşaklararasılık bağlamında işlevleriyle ele alınacak ve teknolojinin kültürü etkilemesi ile oyunun dijital aktarımının sonucu biçimsel ve anlamsal değişim-dönüşümü ortaya konulacaktır. Kuşaklar arasında eğlenme, birlik-beraberlik duygusunu sağlama, eğitim ve boş zaman aktivitesi gibi işlevler kazandıran karlık oyununun kültürel değişim karşısında bu oyunu oynayan / icra eden ya da paylaşan katılımcıların yaş kalıpları, dijital kültüre adaptasyonları, günceli takip etmeleri gibi durumlar karşısında kültürel sürekliliğinin ve işlevselliğinin durumu ele alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Uygurlar, Oyun, Eğlence, Kuşaklararasılık, Dijitalleşme

KÜLTÜR AKTARIMI ÖRNEĞİ: TÜRKÜLERİN POPÜLERLEŞEN YENİ YORUMLARI

Elif GÜNGÖR AKBULUT

Özet:

Çalışmada Türk müziğinin temel taşı olan türkülerin, popüler müzik sanatçıları tarafından yeniden yorumlanması, geleneğin güncellenmesi ve kültür bellek aktarımı açısından değerlendirilmiş olup, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Kültür, sabit olmayan, değişen ve dönüşen bir olgudur. Bu değişim ve dönüşüm, güncellenmeyi ve var olmayı getirir. Kültürel belleğin inşasında ve kuşaklar arası aktarımında müzik dikkate değer derecede etkilidir. Kültürel belleği ve kültür kodlarını taşıyan bir imgeler hazinesi olan türküler yeniden yorumlanarak, güncellenir ve ortak bir toplumsal kimliğin varlığını ifade eder. Özellikle yeni neslin duymadığı ve belki de hiç duymayacağı türküler, bu güncellemeler sayesinde kuşaktan kuşağa aktarılarak, kültürel belleğin taşıyıcılığını yapar. Kültürün derin izleri taşıyan türküler genç neslin dinlediği pop ve rock sanatçıları tarafından söylendiğinde unutulma tehlikesinden kurtulmaktadır. Günümüz şarkıları ile gerçek bir bağ kuramayan genç dinleyici kitlesi, her cümlesi derin bir anlam taşıyan türkülerini yeniden yorumlanması sayesinde dinlediğinde derin bir bağ kurmaktadır. Türkünün yeniden yorumlanması, aktarılması sayesinde kurulan bu bağ hem müzik ile insanı bağlayan bir bağdır hem de geçmiş ve geleceği, kuşakları bağlayan bir bağdır. Bu bağlamda çalışmada, türkülerin yeniden yorumlanmasına örnekler verilerek, yeni yorumlar ile gerçekleşen aktarım, halkbilimsel açıdan değerlendirilmiştir.

Gereçler ve Yöntemler

Bu araştırmada nitel araştırma türünde betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın tüm alt problemlerinin çözümlenmesine yönelik “durum çalışması” modeli, veri toplama tekniklerinden “doküman incelenmesi”, veri analizi için ise “içerik analizi” yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Türk müziğinin temel taşı olan türkü, yüzyıllardan beri toplumun değerlerini yansıttığı ve kuşaktan kuşağa aktarım sağladığı bir anlatım aracı olmuştur. Bu yönüyle türküler, doğduğu toplumun sosyal ve kültürel yapı taşlarını içinde barındırmaktadır. Bir türkü, melodisinde, ses özelliklerinde, ritminde toplumun geçmiş yaşantısının en belirgin izlerini taşır. Türkülerin derinliklerine inildikçe, toplumların yaşadıkları hüznü, sevinci derinden hissedebilmek mümkündür. Toplumsal ve kültürel kimliğin temelini oluşturan kültürel bellek, büyük bir var olma alanıdır. Bu alanda türküler, yüzyıllardır kültürel belleğin taşıyıcılığını yapmakta, kültürel

belleği aktarım işlevini gerçekleştirmektedir. Toplumun varolmasında, kültür aktarımının önemi göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Giyim-kuşam tarzı, yiyecek ve içecek eşitleri, yapı ve mimar gibi madd kültür unsurlarının yanı sıra inançlar, ritüeller, masallar, türküler gibi olgular da kültür aktarımı ile devamlılık sağlamaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Türkülerin yeniden yorumlanması ve yeni yorumlar ile gerçekleşen kuşaklar arası aktarımın ifade edilmeye çalışıldığı bu araştırmanın, kültür oluşumu ve sürdürülebilirliği açısından önem arz ettiği, bu türdeki araştırmaların halkbilimi, kültürel bellek, kültür aktarımı, müzikoloji alanlarına katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Trk, Müzikoloji, Kültürel Bellek, Kültür Aktarımı.

HALK (ZİYARET) DİNDARLIĞINA TİPOLOJİK YAKLAŞIM: SİİRT-DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Erdem AKIN

Özet

Halk dindarlığının karakteristik alanlarından olan ziyaret fenomeni; ritüeller, kültler, inanışlar, inanç anlatıları gibi birçok unsuru bünyesinde barındıran çok boyutlu bir fenomendir. Çeşitli amaçlarla pir, baba, dede vb. olarak bilinen ulu şahsiyetlerin türbelerini ziyaret etmeyi ve çeşitli ritüellerin gerçekleştirilmesini ifade eder. Ziyaret yerlerini belirli özelliklerine istinaden, çeşitli perspektiflerle tipolojilere ayırarak çalışmak derinlemesine anlayış ve bütüncül bir bakış açısı kazanabilmek adına önemli durmaktadır. Siirt ve Diyarbakır illerinde ziyaret yerlerinin tipolojilerini konu edinen bu çalışmada, söz konusu ziyaret yerleri ve bu yerlerde yattığı düşünülen veliler; tarih, sosyal çevre, amaç, çekim gücü (nüfuz), kutsiyetin kaynağı, cinsiyet, ziyaret usulü şeklinde belirli tipolojilere ayrılarak incelemeye tabii tutulmuştur. Bağlam merkezli bir kuramsal alt yapıyla yürütülen çalışmada, gerekli durumlarda mevcut literatürden dokümantasyon analizi yöntemiyle yararlanılmıştır. İncelemeler sonucunda söz konusu illerdeki ziyaret yerlerinin tipolojik çeşitlilik açısından zengin olduğu görülmüştür. Özellikle Siirt ilinin “evliyalar şehri” olarak biliniyor olması ziyaret yerlerinin niceliği ve tipolojik çeşitliliği söz konusu olduğunda haklı bir nitelendirme olarak durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk dindarlığı, ziyaret fenomeni, tipoloji, veli, Siirt, Diyarbakır

GELENEĞİN MESLEĞİNDEN GELECEĞİN MESLEĞİNE:SEDEF KAKMA SANATI

Fatma SÜRAL

Özet

Sedef sanatı Selçuklu zamanından günümüze gelmiş ahşap üzerine sedef yerleştirilip çeşitli teknikler kullanılarak yapılan ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır . Şam, Viyana ve Kudüs işi olarak adlandırılan tekniklerle yapılmaya başlanan sedef kakma sanatı Gaziantep yöresinde zaman içerisinde kendi tekniğini oluşturmaya başlamıştır. Ahşap üzerine geometrik şekiller çizerek ustanın hayal gücüne kalmış tamamen kişisel isteğe bağlı genellikle süs eşyası olarak yapılan ürünler olarak tarihin derinliklerinden günümüze gelmiş bir sanattır. Yaklaşık 15. Yüzyıldan bu yana Osmanlı sanatının içerisinde oluşmaya başlayan Türkiye'nin çeşitli yörelerinde yapılan sedef kakma sanatı 17.ve 18.yy.da en parlak dönemini yaşamış çeşitli mimarilerde kullanılmış özellikle kuran rahlelerinde, saraylarda süsleme ve pek çok camii de kapı süslemesi olarak kullanılmıştır. Bu sanat günümüzde Gaziantep ve çevresinde icrasını devam ettiren ustalar tarafından bir çok kişiye ulaştırılmış ,ilgi ile karşılanmış ve devamlılığı sağlanmıştır. Sanatın devamlılığının sağlanması yöre halkının kültürel değerlerine önem vermesi ve bir sonraki nesillere aktarılması için caba harcanmıştır. Biz bu araştırmamızda Gaziantep yöresine ait sedef kakma sanatı ve bu sanatın değişimi gelişimi açısından bir inceleme yaptık. Yaptığımız incelemede görüşme yaptığımız iki kaynak kişi tarafından klasik dönem eserleri ve gelişen değişen ihtiyaçlar doğrultusunda modernize edilen sedef kakma ürünleri incelenmiş ve bu ürünler bağlamında bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Yaptığımız incelemede bu sanatın devamlılığını sağlama yollarında farklılıklar olduğu tespit edilmiş ve usta-çırak ilişkisi konusu sanatın klasik veya modern ürünler vermesinde ne gibi etkilere sebep olmuş bu konu hakkında çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda yapılan alan araştırmaları sayesinde sanatın canlı olarak yaşadığı ve yaşamaya devam edeceği görülmüştür. Araştırmamız da sadece Gaziantep yöresinde yetişen ustalar ile görüşülmüş ve görüşme esnasında farklı kursiyerler yerlerinde incelenmiştir. Derleme yapılan ustalardan birisi Gaziantep yöresinde yetişmiş yalnız icra ortamını değiştirmiş ve özellikle Aydın ve İzmir yörelerinde sanatını icra ettirmeye devam etmiş ve buralarda kendisine kursiyerler yetiştirmiştir. İşte tam da bu noktada Sanatçı da değişim ve gelişime uğramış , farklılaşan yöreler ve farklılaşan istekler doğrultusunda farklı ürünler icra etmeye başlamıştır. Ustaların sanatını icra ettiği atölyeler ve icra edilen ürünler incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Bu sanat Gaziantep yöresinde tel kari sanatı ile birlikte icra edilmiş bu bağlamda farklı yörelerde icra edilen sedef kakma sanatından farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışmamızda kullanılan derleme yöntemleri olarak görüşme/mülakat tekniği uygulanmış. Önceden hazırlanan sorular derleme yapılacak kişilere icra ortamlarında sorulmuştur. Ustalar icra ortamlarında gözlemlenmiştir. Çekilen videolar ve fotoğraflarla çalışmamız zenginleştirilmiştir. Yaptığımız çalışmada tüm bunlar göz önünde bulundurulmuş ve yöreye has olan sedef kakma sanatının ustalarının yardımıyla icra edilen ürünlerin değişim ve gelişim süreci bu süreç içerisinde oluşan farklılıklar incelenmeye çalışılmıştır.

FROM THE PROFESSION OF TRADITION TO THE PROFESSION OF THE FUTURE:THE ART OF PEARLY INLAY

ABSTRACT

The art of mother-of-pearl, which has come from the Seljuk period to the present, is placed on the wood by using mother-of-pearl and various techniques. The art of mother-of-pearl inlay started with the techniques called Damascus Vienna and Jerusalem work and started to create its own technique in time in Gaziantep region. It is an art that has been left to the imagination of the craftsman by drawing geometrical shapes on wood, and it is an art that has come from the depths of history as products made entirely as an optional personal ornament. Pearl inlays art made about the 15 centuries and it began to occur in the Ottoman art in various regions of Turkey. At 17th and 18th century, lived its most glorious period used in various architectural and decorative arts in the palace, especially in establishing the lectern many mosques are used as the door decorations. Today, this art has been delivered to many people by the craftsmen who are performing in Gaziantep and its environs, it has been met with interest and has provided continuity. In this study, we made a study in terms of the development of mother-of-pearl inlay art and the change of this art in Gaziantep region. In our study, the two sources we interviewed examined the classical period works and modernized mother-of-pearl inlay products in line with the evolving changing needs and tried to reach a conclusion in the context of these products. In our study, it was determined that there are differences in ways of ensuring the continuity of this art and the effects of art-master-apprentice relationship on the production of classical or modern products have been tried to make inferences about this issue. Thanks to the field researches conducted in our study, it has been seen that art is alive and will continue to live. In this study, only the craftsmen who were raised in Gaziantep region were interviewed and different trainees were examined in their places. One of the masters who compiled was trained in Gaziantep and changed the performance environment alone and continued to perform his art especially in Aydın and İzmir regions and trained trainees in these areas. It is at this point that the artist has started to perform different products in line with these changing and developing differentiating regions and differentiating demands. The workshops where the masters performed their art and the products performed were examined and photographed. This art has been performed together with the art of wire kari in the Gaziantep region and it has been found that it differs from the mother-of-pearl inlay art performed in different regions. Interview technique was used as the compilation method in our study. The questions prepared in advance were asked to the persons to be compiled in executive environments. The masters were observed in the executive environments. Our work was enriched with videos and photographs. In this study, all these were taken into consideration and the change and development process of the products performed with the help of the masters of the mother-of-pearl inlay art, which is unique to the region, was tried to be examined

Keywords: Pearl , Pearly inlay , Gaziantep, Filigree, Change, Development

İZMİR TÜRKÜLERİNDE MİTOLOJİK UNSURLAR

Feride KARAMAHMUTOĞLU

Özet

Türkü, bir kültürde en yaygın şiirsel ve müzikal ifade biçimidir. Halk türküsü, çağlar boyunca var olabilen, toplumun geniş kesimi tarafından ortak bir payda olarak paylaşılabilen ve daima popüler olarak kalabilen bir folklor türüdür. Türkü zamana karşı dayanıklı olma özelliği ile bize, çağlar öncesinin dünyayı, tabiatı ve yaşamı algılayış biçimlerinden bazı kesitler verir. Bu yönüyle mitolojik unsurları da içerisine almış olur. Kaynağını mitlerden alan ve günümüze kadar değişim ve dönüşümler yaşayarak gelebilen ve geçerliliğini koruyan birçok inanış ve gelenek yanında, halk türkülerinde de mitlerin izlerini görebilmek mümkündür. İzmir yöresine ait türkü metinleri ve mitolojik motifler: İzmir'in Kavakları(Çakıcı Mehmet Efe) türküsü: Türküde mitolojik unsur olarak kavak ve selvi ağaçları bulunmaktadır. : Kavak ölüm ve dirilme sembolüdür. Kavağın kuruması, devrilmesi, kutun gitmesi ve ölümü karşılar; tekrar yeşermesi ise giden kutun geri gelmesi ve yeniden dirilmenin sembolüdür. Türk mitolojisinde, yer altından gökyüzüne üç âlemi birleştiren “Bay Terek” ya da “Bay Kavak” tanrının sembolüdür. Günümüzde baba için kullanılan “evin direği” kelimesi buradan gelir. Kavak ağacı ayrıca bağımsızlığın ve bayrağın sembolü olarak görülmektedir. Kavak ağacının yerle göğü birbirine bağlaması ile ilgili inanışlarda vardır. Bundan dolayı Hayat Ağacı olarak da tabir edilmektedir. Uygurlar ve Yakutlar bu özelliğinden dolayı bu ağacın hayat verdiğine inanırlar. Servi/Selvi: Türkler arasında hem saygı duyulup hem de pek çok edebi türde kendine yer edinmiş olan ağaçların başında selvi ağacı gelmektedir. Eski Türk inanç ve yaşayış sisteminde ve günümüzün inanç ve yaşam alanında varlığı devam eden ağaçlardan biridir. Hem servi hem de selvi şeklinde yazılmaktadır. Selvi ağacı yaz kış yeşil kalmasından dolayı Türkler tarafından sonsuzluğun sembolü olarak görülmüştür. Uzun ve dik bir duruşunun olması, selvi ağacının yer ile gök arasında bağlantı kurduğu inancının oluşmasına olanak vermiştir. Sonsuzluğu anımsatması özelliğiyle, eski Türkler bu ağaç vasıtasıyla atalarının ruhlarının göğe ulaşacağına inanmışlardır. İzmir Türkülerinde Su Kültüne Bağlı Unsurlar(Irmak, pınar, dere, çay):Su kültü, tarihin en eski dönemlerinden itibaren Türk kültüründe tabiat kültüne bağlı olarak, yer ile birlikte ortaya çıkmış, Türk yaratılış mitlerinde dünyanın sudan türetildiği, yaratılışın su ile başladığı, bütün canlıların da sudan yaratıldığı inancı, ifadelerde yer bulmuştur. Uygur Türklerinden itibaren Türk kültüründe görülen bu olgu, tasavvuf felsefesinde de görülmektedir. Çağrışımlar ya da hayaller yaratarak, türkü türünün kendi tarzı içerisinde duyguların ifade edilmesinde yardımcı unsur olarak öne çıkar. İzmir Türkülerinde Dağ Kültü ve Türkü Metni

Örnekleri: Dağ, su(ırmak, göl, pınar),ağaç-orman, kaya kültleri, Eski Türk yazıtlarında, "yer-su" adıyla tabir edilir. Bunlar içerisinde en önemli temsil unsuru dağdır. Türklerde dağ kültü Gök Tanrı kültü ile alakalıdır Eski Türkler, dağların tanrı makamı olduğuna inanırlardı.. Mitolojide dağların ruh sahibi olmalarından dolayı canlı olarak kabul edilmesi inancı, günümüzde birçok ritüel aracı ile devam ettirilmektedir. Türkü metinlerinde dağ, heybetliği, yüksekliği, sarplığı, büyüklüğü, yüceliği gibi özellikleriyle sık sık kullanılmasının yanı sıra Türk destan ve anlatılarında kutsal vatan olarak da görülmektedir. İzmir türkülerinde görülen kahramanların, zeybeklik kültürü içerisinde, bir başkaldırı sonucu dağa çıkmaları ile dağları kendilerine vatan tutarak dağlarda yaşamaları çerçevesinde halkın oluşturduğu türkülerde öne çıkan dağ motifi, efelerin vatani olarak ifade bulmuştur. İzmir Türkülerinde Kuş Motifi ve Türkü Örnekleri: Kuş, Türklerde Gök Tanrı'nın idaresinde olan bir varlıktır ve kutsaldır. Bu nedenle kuş, insan için uğurlu bir canlıdır ve insana iyilik sağlayan bir yanı vardır. Şamanizm inancına göre, kuş, ölen birinin ruhu olarak kabul edilir ve Türklerde ölen kişilerin ruhlarının bir kuş olarak göğe uçtukları inancı yaygındır. Türk mitolojisinde güçlü doğanlar, alıcı kuşlar, karakuşlar/kartallar yer alır. İzmir türkülerinde de görülen turna (durna) kuşu, tarih boyunca sadakat, gurur, sevgi, barış, umut, mutluluk sembolü olarak Türk kültüründe önemli bir yer edinmiştir. İzmir Türkülerinde At Motifi ve Türkü Örnekleri: Türk mitolojisinde at, oldukça önemli bir yere sahiptir. Şamanist törenlerde at, şamanın gökyüzüne çıkmak için kullandığı binek hayvanlarından biri olarak ve kurban hayvanı olarak sembolik bir anlam taşır. Günümüzde türkülerde de hayvan motifleri kullanılmış, Türk destanları, hikâyeleri ve şiirlerinde oldukça sık bir şekilde yer almışlardır. Türkülerde at özellikle kahramanlık türkülerinin en önemli motifi olmuştur. Zeybek kültürünün görüldüğü İzmir yöresinde, efeler, yaşamlarını dağda atları ile birlikte sürdürdükleri için at, türkünün konusunu oluşturmuş ve gerçek anlamında yer almıştır. İzmir yöresi türkülerine konu olarak bakıldığında, tür olarak zeybek türkülerini görülmekte, zeybeklerin kahramanlıkları ve gönül ilişkilerini anlatmaktadırlar. Kahramanlık, yiğitlik, mertlik, haksızlığa boyun eğmeyen özellikleri ile adlarına türküler yakılan efelerin en büyük yardımcıları ve yoldaşları olan atlar, türkü metinlerinde çoğunlukla gerçek özellikleri bağlamında yer almış olarak görülebilmektedir. İzmir Türkülerinde Mitolojik Renk Unsurları ve Türkü Metinleri: Türkler, yaratılış destanları başta olmak üzere tarihin her döneminde renklere önem vermişler ve sanatın her alanında kullanmışlardır. . Renklerin türkülerde kullanılması açısından bakıldığı zaman yeşil, sarı, kırmızı(al), beyaz(ak), mavi en çok kullanılan renkler olarak öne çıkmaktadır. Eski çağlardan günümüze, Türkler, başta kıyafetleri olmak üzere her türlü kullanımlarında, kırmızı, yeşil ve sarı rengi hakim renk olarak kullanmışlardır. İzmir yöresi türkü sözlerinde geçen yeşil, kırmızı ya da al, beyaz ya da ak

renkler, kadınların kıyafetlerinin rengini ifade eden ve Türklerin tarihi geçmişinde ana renkleri olan kırmızı, ak, yeşil ve mavi renklerinin baskın olarak kullanılan renkler olarak ve gerçek anlamlarında kullanıldıkları görülmüştür. Ayrıca türkü kıtalarının ilk dizelerinde, söz kalıpları şeklinde türküye giriş amaçlı kullanıldıkları da belirtilebilir. İzmir türkülerinde kara ve kırmızı renklerinin, sevgilinin kaşu, gözü, yanağının rengini belirtmede kullanıldığı da ifade edilebilir.

KÜLTÜR VE MEDYA İLİŞKİSİNİN EKOFEMİNİZM BAĞLAMINDA İŞLEVLERİ: BAL ÜLKESİ (HONEYLAND) BELGESEL FILMI ÖRNEĞİ

Gülçin BALAT

Özet

Kültür, insanların doğayla olan etkileşimi sonucu maddi ve manevi olarak ürettiği unsurları ifade eder. Kültür, toplumların kimlik ve gelenek olgularının oluşumunu etkileyen önemli bir kavramdır, toplumlar tarafından yaratılır, yeniden yaratılır ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Kültür, sözlü ve yazılı olarak üretilmesine bağlı olarak birçok biçimde aktarılır. Günümüzde kültür aktarımının en hızlı şekilde sağlandığı alanlardan biri de medyadır. Teknoloji alanındaki gelişmeler, kültür, medya ve edebiyat arasındaki etkileşimi de arttırmış ve kültürel unsurların daha hızlı bir şekilde kitlelere ulaşımını sağlamıştır. Teknolojinin oldukça etkili olduğu bir alan olan medya; sinema, radyo ve televizyon aracılığıyla etki alanını genişletmektedir. Bu vasıta ile kültür aktarımı ve tanıtımı sağlanmaktadır. Belgesel filmler, bilgi ve kültür aktarımının didaktik boyutta sergilendiği çalışmalardır. İçeriklerine göre sınıflandırılan belgesel filmler, izleyiciyi çeşitli konularda bilgilendirmeyi hedefler.

Gereçler ve Yöntemler

Çalışmamıza konu olan Bal Ülkesi (Honeyland) belgesel filminin temel amacı da insan ve doğa arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak ortaya koymaktır. Bu belgesel filmde, Kuzey Makedonya'nın İştıp şehrinin Lozova Belediyesi'nin Bekirli köyünde yaşayan ve geleneksel yolla arıcılık yapan tek Türk olan Hatice Muratova'nın yaşam hikâyesi anlatılmaktadır. Çalışmamızda, Hatice'nin arılar ile olan ilişkisi ekofeminist bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Belgeselin yapım ekibine birçok ödül kazandıran bu film hakkındaki veriler belgeselin görüntü yönetmeni Fejmi Daut ile yapılan yazılı mülakat yöntemiyle elde edilmiştir.

Bulgular

Çalışmamıza konu olan Bal Ülkesi (Honeyland) belgesel filminin temel amacı da insan ve doğa arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak ortaya koymaktır.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmamızda elde edilen verilerden hareketle Yörük bir Türk kadını olan Hatice, hem doğayı korumakta hem de ondan faydalanmaktadır. Bu belgesel film, Türk kültürü ve aktarımı bağlamında da değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bal Ülkesi, Kuzey Makedonya Türkleri, Ekofeminizm, Medya, Kültür

ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARINDA ÇOCUK OYUNLARININ İCRASI

Gülşah ÖZTÜRK

Özet

Bu çalışmanın amacı; halkbiliminin çok önemli konularından biri olan çocuk oyunlarının eğitimsel değeri göz önünde bulundurularak geleneksel değerlerimizi yaşatmaktır. Kültür aktarımı konusunda çocuk oyunlarının eğitim sürecinde etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Böylece geleneksel oyunlarımız, gelecek kuşaklara aktararak değerlerimizin korunması sağlanır. Yaptığımız bu çalışma, geçmişten günümüze çocuk oyunlarının farklılaşmasını, modern hayatın kendilerine sunmuş olduğu oyunların gösterilmesini amaçlamaktadır. Çocuk oyunları, geleneksel kültürümüzü tanımanın yanı sıra gelecek hayatlardan ve çocuğun dünyasından bilgiler taşıması yönüyle önem arz etmektedir. Sonuç olarak, geleneksel değerlerimizin aktarıcısı olan oyunlar, sadece etkinlikle sınırlı değil; çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştiren, sosyalleşmesini sağlayan unsurdur. Kısacası, insanın kendisini ifade edebildiği en kolay yol ve eğitimin vazgeçilmez parçasıdır.

Gereçler ve Yöntemler

Bu çalışma ile Özel Öğretim Kurumlarında oynanan geleneksel ve modern oyunlar belirlenerek tanıtılmaya çalışılmıştır. Araştırma konusu bir alan araştırması olup oyunlar hakkındaki bilgiler ve oyunların kuralları ise literatür taramasıyla elde edilen bilgilerden yorumlanarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, elde edilen verilere dayalı olarak araştırma sorularına yanıt aranmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Geçmiş yıllarda okullarda oynatılan oyunlarla günümüz koşullarında yer verilen oyunları karşılaştırdığımızda çocukların geleneksel oyunlara olan farkındalıklarının yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Günümüzde çocukların bilgisayar oyunlarından (Pubg, Cs go, Minecraft, GTA5, Fıfa, Pes, League of Legends, Warfare, Fortnite) gibi bireyselleşmelerine neden olan oyunları tercih etmeleri geleneksel değerlerimizin unutturulmasına neden olmaktadır. Çocukların sosyalleşmelerini sağlayan geleneksel oyunlara okullarda daha fazla yer verilmelidir. Geleneksel çocuk oyunlarının toplumsal, kültürel birikimimizle çok yakın ilişkisi vardır. Kültürel değerlerimiz gelecek kuşaklara oyunlar aracılığıyla aktarılmaktadır. Son zamanlarda ise yapılan anket sonuçlarına göre geleneksel çocuk oyunları, teknolojinin etkisiyle yok olup gitmektedir. Yaşanılan bu toplumsal değişim ve oyunlarda görülen farklılaşma süreci çocuğun kurgusal dünyasının içine hapsolmesine neden olmaktadır. Bu nedenle çocukların arkadaşlık ilişkilerini, paylaşma duygusunu sağlayan aktivitelere okullarda daha fazla yer

verilmelidir. Özel Öğretim Kurumlarında, çocukların oyunlarını icra edecekleri fiziksel ortamların da bulunmaması nedeniyle geleneksel oyunları okul bahçelerinde yaşatamadıkları yapılan anketler sonucunda gözlemlenmiştir. Sözü edilen kurumlarda, çocukların gelişimsel ve eğitsel düzeylerini arttıracak oyun ortamlarının yaratılmasına yönelik oyun alanları sağlanmalıdır. Geçmişte oynanan geleneksel çocuk oyunları, günümüzde artık oynanmamasından hareketle araştırmacılar bu oyunları belirleyerek oyun kurallarını, kazandırdığı değerleri kayıt altına almalıdır. Geçmişte oynanan oyunların oynanması için teşvik edilmeli, kılavuz kitapları hazırlanarak Özel Öğretim Kurumlarında daha fazla oynanmasına imkân sağlanmalıdır. Çocukların geleneksel oyunları oynamalarındaki azalmalar dikkate alınarak çocukların yaratıcılığını destekleyen oyunlara yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel, modern, çocuk, oyun, eğitim, kültür.

SOVYET DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASI KAZAK AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLERİN EVLENME GELENEĞİNE YANSIMASI

Halil ÇETİN

Özet

Aile ve ev, bütün Türk toplumlarında neslin dünyaya gelmesi, büyümesi, yetişmesi ve topluma kazandırılması için en önemli faktördür. Aile kavramı, Kazak halkının kültürel yaşam felsefesinde de oldukça önemlidir. Bu durum Kazak halkının çocuklarının evlendirme yaşlarına yansımada da görülmektedir. Geleneksel Kazak ailesinde yaygın olan geleneğe göre, çocuk artık yetişkin yaşına geldiğinde kızlar on üç- on dört yaşında, erkek çocuklar on beş veya on altı yaşlarında evlendirmişlerdir. Yapılan bu evlilikler yaşanan sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik durumlara göre değişiklik göstermektedir. Bu değişikliklerden birisi olan siyasi baskı ve bağımsızlık öncesi yaşanan kültürel ortam evliliklerde ve evlilik ritüellerinde bazı değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Evlenme geleneğinde Kazak halkı Sovyet döneminde gerçekleştiremedikleri geleneklerini kültürel belleklerinde saklamış ve bağımsızlık sonrası bunları yeniden canlandırmaya başlamıştır. Bunun yanında Sovyet dönemi sonrası yaşanan kültürel değişimler sonrasında da evlenme geleneğinde Sovyet sonrası etkiler görülmektedir. Sovyet dönemindeki evlenme geleneklerinde kız kaçırma geleneğinde, düğünde söylenen şarkılarda ve dini içerikli ritüellerin Sovyet dönemi sonrası evlilik geleneklerine yansımada değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden birisi de kız kaçırma olayıdır. Kazak halkının evlenme geleneğinde kız kaçırma olayının Sovyet dönemi öncesi ve sonrası yansımalarının izleri günümüz evlenme geleneklerine yansımaktadır. Bu çalışmada, Kazak halkının Sovyet dönemi öncesi ve sonrasının evlenme geleneklerinde ne gibi değişikliklere yol açtığı, günümüzdeki yansımaları, düğün kutlamalarındaki dini unsurların değişiminin yansımaları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyo-Kültürel Değişim, Evlenme, Aile, Kültürel Yansıma

HÜZNÜN DESAKRALLAŞMASI: AĞITTAN MİZAHA HALK HİKAYELERİ VE KARİKATÜR

Hasan KIZILDAĞ

Giriş

Destan devrinden sonraki dönemde toplumun anlatı ihtiyacını karşılayan halk hikâyelerinin, yaratıldıkları sosyal şartlar değiştikçe kolektif bellekteki algılanışlarında da değişiklik yaşanmıştır. Üretim-tüketim ilişkilerindeki değişimler, gelişen teknik ve teknolojik imkânlar, şehre göç/şehirleşme, iletişim imkânlarının yaygınlaşması ve küreselleşme, toplumun bir zamanlar hüznünlendiği ve sakrallaştırdığı/kutsiyet atfettiği bazı değerlerin aşınarak esas bağlamından kopmasına neden olmuştur.

Gereçler ve Yöntemler

Bu değerler içerisinde, halk hikâyelerinin ana konularından olan aşk ve fedakarlık; özlem, sevgili uğruna mücadele etme, gurbete çıkma gibi duygu ve eylemlerin zamanla içerisi boşalmış ve postmodern toplum yapısında, yaratıldıkları devrin veya toplumun algısından farklı, yepyeni ve absürt muhteva ve anlamlarla doldurularak karikatürize edilmiştir. Bu bakımdan, tarım toplumu ve yarı modern (köyden kente göçle oluşan yığın kültürü) toplumlar içerisinde kendine karşılık bulabilen “Ferhat ile Şirin” ve “Leyla ile Mecnun” gibi hüznü barındıran ve kavuşmanın gerçekleşemediği aşk konulu halk hikâyelerinin bünyesinde barındırdıkları değerler, zaman içerisinde desakrallaştırılarak karikatürize edilmiştir. Bulgular Tarım toplumu ve kırsal hayatla bağlarını belirli ölçülerde devam ettiren insanlarca sakrallaştırılan bu değerler, tarım toplumuyla bağları kopuk, metropolize şehirlerde yaşayan postmodern insanlar için anlamsız hale gelmiş ve karikatüristlerce mizahi hale getirilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, “Ferhat ile Şirin” ve “Leyla ile Mecnun” hikâyelerini konu edinen karikatürlerdeki desakrallaştırma durumu ele alınmıştır. Karikatürlerden hareketle, hikâyelerin barındırdığı değerlerin, devrin şartları gereği, kutsiyetten sıyrılma ve birer mizah unsuruna dönüşme süreçleri, toplumsal değişimlerin bu süreçleri nasıl beslediği ve bu değişimlerin sosyo-kültürel boyutları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, desakrallaşma, karikatür, toplumsal değişim

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN “YOLLARIN SONU” ADLI ŞİİR KİTABINDA TÜRK KÜLTÜRÜNE AİT UNSURLAR

Hilmi SAVUR

Doç. Dr. Rabia GÖKCEN KAYABAŞI

Özet

Bir toplumu millet hâline getiren yegâne unsurlardan birisi kültürdür. Toplumun yaşayış tarzını, davranış modellerini yansıtan kültür, toplum içerisinde yaşayan sanatçıların beslendikleri önemli kaynaklardan birisidir. Türk kültürü tarihler boyu geniş coğrafyalarda, farklı dinlere mensup Türk topluluklarında egemen olmuştur ve nesilden nesillere aktararak egemen olmaya devam etmektedir. Edebî şahsiyetler, yaşadıkları milletin kültürünü edebi eserleri içerisinde kullanarak eser-toplum arasında bir bağ kurmaya çalışmaktadırlar. Hüseyin Nihal Atsız, Türk edebiyatının fikri ve sanatsal yazı alanlarında önemli bir yere sahip olan yazarlarımızdan bir tanesidir. Hüseyin Nihal Atsız, eserlerinde Türk kültürüne ait unsurlara sıklıkla değinip bu unsurları eserleri içerisinde değerlendirmektedir. Türk kültür unsurları, Atsız'ın edebi eserlerinin içeriğini ve felsefesini inşa etmektedir. Bu çalışmada Hüseyin Nihal Atsız'ın “Yolların Sonu” adlı bütün şiirlerinin toplandığı şiir kitabı incelenmiş, Türk kültür unsurlarının şiirlerindeki yansımaları tespit edilip açıklanmaya çalışılmıştır. Hüseyin Nihal Atsız şiirlerinde Türk destanlarından Alper Tunga Destanı, Ergenekon Destanı'na değinirken, Türk tarihinde ilk millî istiklal ayaklanması olarak bilinen Kürşad İsyanı'nın başkahramanı Kürşad'a şiirlerinde doğrudan yer verdiği görülmektedir. Bunun yanında Türk kültüründe önem arz eden dağ, renk ve kurt motifine de şiirlerinde sıkça değinmektedir. Türk kültüründe hâkimiyet sembolü ve Türkleri birleştirme felsefesinin sembollerinden biri olan kıvılcık elmanın da şiirlerde doğrudan yer alıp kullanıldığı tespit edilmektedir. Atsız'ın Türk kültürünün zengin birikimini çağdaş edebiyata uygun bir şekilde uyarladığı çalışma içerisinde detaylandırılarak aktarılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Nihal Atsız, Halkbilim, Türk Kültürü, Türk Şiiri.

KORE VE TÜRKİYE'DE ÇAY KÜLTÜRÜ KARŞILAŞTIRMASI

Hyunjoo PARK

Giriş

Kültür, o toplumda ortaya çıkmış nesnelere ve manevi olan bütün şeyleri içine alıp adını işleyerek tarihle beraber gelişmektedir. 21. yüzyılın başında, yaşamın her alanının bir kültür olarak tanımlanma alışkanlığının, eğiliminin ve modasının yaygınlaştığı görülmektedir. Yiyecekler ve içecekler, sosyokültürel anlamı olan kültür öğeleridir. Yemek toplumsallığı da içermekte ve toplumsallık kaçınılmaz olarak kural üretmektedir. Kurallar kültürlere göre farklılaşmaktadır. Bir içecek olan çay, sadece çay içme aşamasında başlayan adap ve kurallarını kültürel ve sanatsal bir biçimde ifade etmek değil, ürün olan çayla alakalı toplumun ekonomik unsurları, çay yapma tekniği ve çayın yararlarını sınıflandırması gibi bilimsel unsurları da kapsamaktadır. Gereçler ve Yöntemler Araştırmada Kore ve Türkiye'deki çay kültürünü karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Bulgular Kültürel içeriğin kendisini, yani geleneksel kültürü, geleneksel sanatı, yaşam tarzını kültürel içerik olarak ise çay kültüründen bahsedilmiştir. Türkiye'de çay sürekli ve her yerde içilebilir fakat Kore'de çay içmek bir çeşit tören gibidir. Çayı çok tüketmek için çay araç ve gereçleri de toplumsal günlük yaşantımızın vazgeçilmez nesnelere haline gelirler. Bu nedenle kültürünün en fazla katma değer üreten kültürel ekonomik alanlarından da çok büyük payı vardır. Bu bağlamda çayı içerken gereken bütün araç gereçler geleneğinin yaratıcı bir düşünceleriyle çayın yararları ve özelliklerini ifade edilecek şekilde benzersiz fikir ürünlerini ortaya koyarsa kültür ekonomisi ve anlam kazanacaktır. Sonuç ve Tartışma Kore ve Türkiye, iki ülkede de çay kültürü Çinden etkileme olmuştur. Çay kültürünün tarihsel gelişiminde Kore ve Türkiye de din ve siyasi politikalarının çok etkili olduğu görülmüştür. Günümüzde iki ülke de çay ticaretini yetiştirerek geliştirmek için gayret göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kore, Türkiye, Çay kültürü, ekonomik, kültür içeriği.

YAŞAYAN KÜLTÜREL MİRAS MÜZECİLİĞİ; ÜNYE ÖRNEĞİ

İhsan AKBULUT

Özet

Müzeler, Aydınlanma öncesi dönemde, nadire kabinelerinde başlayan hikâyelerini, postkolonyal, uluslaşma ve küreselleşme süreçlerinde de heyecanla devam ettirmiş kurumlardır. Müzelerin zaman içindeki bu evrimsel yolculuğu dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerine göre biçimlenmiştir. Müzelerin var oluşundaki bu tür dinamikler zamanla müze tanımlarının ve müzecilik algısının değişmesine neden olmuştur. Toplumlar, siyasal ve kültürel politikalar değiştikçe ya da insanlığın bilgi ve becerileri farklılaştıkça müze, kendisini hem bağlamsal hem de kurgusal açıdan değiştiren bir kurum olarak varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Halkbilimi disiplininin öncülük ettiği Yaşayan Kültürel Miras Müzeciliği (Y.K.M.), disiplinin kendi yaklaşımları doğrultusunda, müzeciliği dönüşüme uğratarak yeni yaşam alanları elde etme çabasına girişmiştir. Bu çabanın neticesinde müzeler geçmişin özümsemiği, bugünün kavrandığı ve geleceğin kurgulandığı yapılar haline gelmişlerdir. Yalnızca nesnelere sergilendiği ve ziyaretçilerin bu nesnelere 'baktığı' müzelerin yerini; sürekli sanat, eğitim, eğlence, bilim aktivitelerinin gerçekleştiği, resim, heykel ve tarihî obje sergilerinin düzenlendiği, ziyaretçilerin sürece dâhil olduğu, müzede koleksiyon parçalarının replikalarının ziyaretçiler tarafından/ile üretildiği 'yaşayan' müzelere evrilmiştir. Dolayısıyla, 'müze' kavramı, klasik müze tanımından çıkmış, müze, etkinlik-yaşam alanı, eğitim kampüsü, galeri kavramları arasındaki kesin çizgiler bulanıklaşmıştır. Buna ek olarak farklı müze türleri ortaya çıkmıştır. Sanal müzeler (virtual museums), sanal gerçeklik (virtual reality museums) ve/veya artırılmış gerçeklik teknolojisi (augmented reality) ile donatılan müzeler gibi yeni müze türleri yaygınlaşmıştır. Bu çalışma Yaşayan Kültürel Müzeleri, salt maddi mirasların değil, manevi mirasların da zengin bilgi potansiyellerini araştıran ve aktaran kurumlardır. Kent kültürünün, kimliğinin ve markasının araştırılmasında ve aktarımında, yaşayan kültürel miras müzeleri çok yönlü işlevlere sahiptir. Bu çalışmada 2013 yılında Ünye Müze Evi adıyla hizmet veren geleneksel Karadeniz evinin, 2016 yılında Yaşayan Kültürel Miras Müzesi'ne dönüşümünden sonraki süreci ele alınacaktır. Aynı zamanda Türkiye'de faaliyet gösteren benzer müzeler de dikkate alınarak, YKM müzeciliğinin çok yönlü ve işlevli boyutu analiz edilecektir.

Gereçler ve Yöntemler

Bu çalışmada halkbiliminin yapısal ve işlevsel yöntem ve yaklaşımlarından yararlanılacak, gerektiğinde nicel ve nitel çözümleme tekniklerine de başvurulacaktır. Anket, gözlem ve mülakat yöntemleriyle sahada elde edilen veriler de bu çalışmanın esasını oluşturacaktır.

Bulgular

YKM müzeleri, insanlara ilgi çekici ve özgür bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Öğrenme, kitap veya okul ile sınırlı olmadığından, YKM müzesi okul ve toplumla iş birliği yaparak “duvarsız sınıf”ın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Müzede eğitim kapsamında geleneksel oyunlar, atölye çalışmaları, masallar, gösterim sanatları, el sanatları vb. etkinlikler yapılmaktadır. İktisadî yaşamda ‘yaratıcı endüstri’ ve ‘kültür endüstrisi’ kavramlarından hareketle, YKM müzeleri girdisi kreatif ve kültürel emek olan, çıktısı ise fikri mülkiyet hakları ile korunan ürünler, etkinlikler, eserler ve ürünlerin tüketici ile bir araya gelmesini sağlayan çalışmalar yapmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Literatür taraması ile elde edilen verilerle birlikte, bireysel ve grup ziyaretine gelen müze ziyaretçileriyle birlikte bütünleşen sonuçlar çalışmaya aktarılmıştır. Ayrıca saha araştırmalarında anket, gözlem ve mülakat yoluyla elde edilen bulguların, Türkiye’de yaşayan kültürel miras müzelerinin yapısal ve işlevsel açıdan çözümlenmesine yardımcı olması hedeflenmiştir. Anahtar Kelimeler:

Anahtar Kelimeler: Yaşayan Kültürel Miras Müzeciliği, Yaşayan Kültür, Müzecilik, Ünye Y.K.M. Müzesi

HALK HİKÂYESİ KAHRAMANLARININ 21.YÜZYILDAKİ YANSIMALARI: KÖROĞLUNDAN-MİROĞLUNA

İlayda YILDIRIM

Özet

Kültür gibi halk bilgisi ürünleri de gelişen teknoloji, bilim, coğrafya vb. birçok etkene bağlı olarak değişmekte, yeni bir formda üretilmekte veya yok olmaktadır. Folklor ve folklor ürünleri de bu zamansal değişmelerden ve yok olmalardan nasibini almaktadır. Türk anlatı geleneğinin önemli bir bölümünü oluşturan halk hikâyeleri icra ortamları, anlatıcısı ve dinleyicisi noktasında bağlamsal açıdan bir takım farklılıklar yaşasa da, metinlerarasılık yöntemiyle yeniden üretilip yaratılabilmektedir. Bu yeniden üretilme süreçlerine Walter Ong'un ifade ettiği birincil sözlü kültürden ikinci sözlü kültüre ve elektronik kültür ortamlarına geçiş hız kazandırmıştır. Bu geçiş süreçlerine baktığımız zaman her zaman için yeniden üretilme ve yaratılmanın olmadığını, tarihsel süreç içerisinde bu ürünlerin işlevlerini kaybettiğini ve kültür endüstrisi karşısında zayıflamaya başladığına da şahit olmaktayız. Ancak geçmişte olduğu gibi, değişen zaman ve mekâna rağmen halk anlatıları yaşamaya, nakledilmeye ve üretilmeye devam etmektedir. Sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına ve elektronik kültür ortamına geçişte, mekânın sınırlayıcılığı ortadan kalkmıştır. Sözlü edebiyat ürünleri yazılı edebiyat ürünlerinin aksine durağan bir yapıda değillerdir. İcra edildikleri müddetçe yaşamaya ve yaratılmaya devam ederler. Bu yeniden yaratılmalar sırasında önceki metinlerle ilişkilerini koparmadan, icra edildikleri zamana ve topluma bağlı olarak bazı değişiklikler gösterirler. Elektronik kültür ortamının hüküm sürdüğü 21.yüzyılda olumlu bir okuma yaparsak, medya araçları üzerinden bir dizi hatırlatma ve temsillerin yapıldığını, sözlü kültür ortamı içerisinde üretilen ürünlerin yeni bağlam ve içeriklerde yeniden üretilerek yansıtıldığını görmekteyiz. Folklor ürünlerinin medya metinlerine dönüştürülmesinin bu bağlamda önemli bir etken olduğu günümüz dünyasında bu düşünceden yola çıkılarak çalışmamızda Türk kültürünün en önemli anlatı kahramanlarından olan Köroğlu'nun kolektif bilinç altındaki yansımaları, yeni medya düzeninde yer alan 'Deli Yürek' adlı dizide rol biçilen 'Yusuf Miroğlu' karakteri üzerinden açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler Halk Anlatısı, Halk Hikâyesi, Köroğlu, Yeniden üretim, Televizyon Dizisi, Deli Yürek. I

REFLECTIONS OF FOLK STORY HEROES IN THE 21ST CENTURY: FROM KÖROĞLU THE MİROĞLU

ABSTRACT

Folklore products such as culture, science, geography change depending on the factor, produce or destroy in a new form. Folklore and folklore products also include these temporary changes and extinctions. Although there are some differences in terms of performance, narrator and audience, folk tales, which form an important part of the Turkish narrative tradition, can be reproduced and created by the intertextuality method. This reproduction process brought the pace of transition from the first oral culture expressed by Walter Ong to the second oral culture and electronic culture environments. We are also witnessing. When we look at these process processes, it does not always need to be reproduced and created, this function loses its functions in the process and the culture industry works. However, as in the past, despite the changing time and place, folk narratives continue to live, move and be produced. The transition from the verbal culture environment to the written culture and the electronic culture environment has removed the boundary of reaching the narrator to the audience / reader / listener. Oral literature products are not in a fixed structure. They continue to live and be created as long as they continue to be executed. During these re-creations and re-creations, they show some changes depending on the society and when they are performed without breaking their relationship with previous texts. Briefly, the artist, themes in the oral tradition, plot patterns, patterns; however, his individual talent and originality also lies in the method of placing and presenting these elements in his text. If we take a positive reading in the 21st century when the electronic culture environment prevails, we see that a series of reminders and presentations are made through media tools, and the products produced in the oral culture environment are reproduced and reflected in new contexts and contents. Ruhi Ersoy explains that the transformation of folklore activities that reflect the common emotional and thought world of the society into media texts is an important factor in the creation of collective identity, and inspiration from these can create new compositions that can meet modern cultural and artistic needs. Based on this idea, in this study, the reflections of Köroğlu, one of the most important narrative heroes of Turkish culture, under collective consciousness, will be explained with the character 'Yusuf Miroğlu', who plays a role in the series.

Key Words Folk Narratives, Köroğlu, Tv Series, Deli Yürek.

UYGUR TÜRKLERİNDE GİYİM-KUŞAM VE KIYAFETLERDE ÖNE ÇIKAN SEMBOLLER

Kamile SERBEST

Özet

Geleneksel giyim-kuşam, ait olduğu toplulukla ilgili pek çok bilgi sunabilir. Toplumların yaşadığı coğrafya, tarihi ve kültürel birikimleri, dini özellikleri vb. unsurlar giyim-kuşamın mahiyetini belirlediği gibi kökenleri konusunda da bilgi verir. Ayrıca aynı toplum yapısı içinde insanların taktığı başlık, giydiği kıyafetin rengi, onun sosyal durumu hakkında bizlere ipuçları sunar. Çünkü giyim-kuşam kültürü, ortaya çıktığı toplumun izlerini taşıyan, o toplumda anlam kazanan kültürel kodları ve sembolleri yansıtmakta olup kuşaklar arası aktarımlarla geçmişten günümüze kadar gelmiştir. Bu kodlar ve semboller renk, kumaş; kıyafet, kıyafetin parçaları, boyu vs. olduğu gibi bu unsurlarda yer alan geleneksel motifler de olabilmektedir. Bu motifler ve ardındaki semboller, kültürel kimliğin ortaya konmasında da önemli bir yere sahiptir. Türk boyları, farklı coğrafyalarda yaşamış/yaşamakta olsalar da ortak bir köklü geçmişe, kültürel bir birikime sahiptir. Türk boyları arasında da Uygur Türklerinin, Türk kültürünün geçmişten günümüze aktarılmasında önemli bir yeri vardır. Türk kültürü içerisinde zengin bir kültürel mirasa sahip olan Uygur Türkleri, giyim-kuşam kültürü açısından da dikkat çekmektedir. Çalışmada Uygur Türklerinin giyim-kuşam kültürü içerisinde ön plana çıkan semboller/göstergeler, göstergebilimsel yaklaşım ile ele alınmıştır. Tespit edilen sembollerin görsel bir gösterge olan giyim-kuşamdaki işlevleri, görsel ve anlamsal kodları tespit edilmeye çalışılmıştır.

MANİSA İLİ, DEMİRCİ İLÇESİ AYVAALANI KÖYÜ HALK İNANÇLARI

Mehmet ÇAKIRÇOBAN

Özet

Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek oluşunun kabul edilmesidir. Türk Halk kültüründen yola çıkılarak ele alınan Ayvaalan köyü halk inançları ve bu inançların köy halkı üzerindeki etkileri azımsanmayacak ölçüde büyüktür. İnsanlar eski çağlardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olmasını önemsememiştir. İnsanoğlu, gördüğüne, duyduğuna, yetişme sürecinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği mutluluk hep ön planda yer almıştır. Bu mantıktan yola çıkılarak inancın etkisiyle birçok uygulama meydana getirilmiştir. Köy halkı atalarından ve kültürlerinden gelen bu inanışları yıllardır uygulamış ve hayatlarının merkezine yerleştirmişlerdir. Görülmektedir ki halk inançlarının Türk kültür ve toplum hayatında önemi büyüktür. Halk İnançları insanların inanma ihtiyacının ürünleridir. İnanç olgusu din olgusu ile de paralellik göstermektedir. Halk inançları, halkın ve insanların dini hayatından izler yansıtmaktadır. Ve bu inançların kökeninde mitlerin etkisi de oldukça büyüktür. Halk inançları, insanların dini hayatını yansıtması dolayısıyla din olgusunu, insan yaşamının kökeninden gelen inanma yetisi ve bu inancın etkisiyle tekrarlanan ritüeller ve bu ritüellerinin temelini oluşturan mitler ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Dünyayı anlamlandırma çabası sonucunda yapılan uygulamalar belli başlı mitolojik unsurları ortaya çıkarmış ve bunlar gök tanrı inancının etkisiyle birleşerek yerini ihtiyaç anında sürekli olarak tekrarlanan halk inançlarına bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk İnanıcı, Kültür, Ritüel, Din, Mitoloji, Ayvaalan Köyü.

İZMİR ÖRNEKLEMİNDE LEVANTENLER

Metin İPEK

Özet

Bu çalışma, yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu'ndaki liman şehirlerini yurt tutan, imparatorluğun son dönemlerinde devlet ekonomisinde aktif rol oynayan ve genellikle deniz ticareti ile kazanç sağlayan Levantenler üzerinedir. Günümüzde ağırlıklı olarak İstanbul ve İzmir'de yaşamlarını sürdüren Levantenler daha çok dışa kapalı bir topluluk olarak kültürlerini sürdürmüşlerdir. Kurmuş oldukları vakıf ve derneklerle organize olan Levantenler son yıllarda çeşitli sempozyum, konferans ve bilimsel toplantılarda bir araya gelerek kendilerini ifade etme zemini oluşturmuşlardır. Çalışmada, çeşitli disiplinlerde oluşturulan eserlerden yola çıkılarak Levantenler üzerine yapılan çalışmaların bakış açısı ve bilimsel yöntemleri belirlenmeye çalışılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde Levanten kavramı ve Levantenlerin kökeni, iskânı gibi çeşitli konuların tanıtılması amaçlanmıştır. Çalışmanın kapsamını oluşturan İzmir Levantenlerinden bahsedildikten sonra Levantenler ile ilgili oluşturulan kaynak kitap çalışmaları üzerinde durulmuştur. Bunun yanında düzenlenen sempozyum, konferans ve toplantılardan bahsedilmiş olup konuyla ilgili lisansüstü akademik tezlerin de listesi çıkarılmıştır. Çalışma sonucunda da Levantenler üzerine kapsamlı bir bibliyografya oluşturulmuştur.

Gereçler ve Yöntemler

Bu çalışmanın konusu, yüzyıllardır Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de yaşayan Levantenler üzerine yapılmış çalışmalardaki yönelimlerdir. Geçmişten günümüze Levantenler üzerine yapılmış akademik çalışmaların taranmasıyla Levanten çalışmalarındaki yönelimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Levantenler üzerine yapılan çalışmalardaki yönelimlerin tespit edildiği çalışmamızdaki amaç, Levantenler üzerinde yapılmış ve yapılmakta olan çalışmaların akademik boyutu ve işlevlerinin yapılan çalışmalardan hareketle tespit edilmesidir. Levantenler üzerinde yapılmış çalışmaların tarihi bağlamda ne şekilde değiştiğini veya geliştiğini ortaya koymak çalışmamızın diğer bir amacıdır. Çalışmamızın gelecekte Levantenler üzerine yapılacak olan çalışmalarda yeni fikirler ve yönelimler sunması ve akademik rehberlik etmesi önemli görülen diğer bir işlevdir. Çalışmamızda ele alınan topluluk İzmir Levantenleridir. Türkiye'de ve dünyada Levantenler üzerine yapılmış akademik çalışmalar yazılı, basılı ve elektronik olarak taranmıştır. Bu amaçla Hacettepe Üniversitesi Beytepe Merkez Kütüphanesi, Ankara Millî Kütüphanesindeki yazılı kitap kaynakları, Levanten Kültür Mirası Vakfı veritabanı; Yüksek Öğretim Kurumu-Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki yüksek

lisans/doktora tez çalışmaları ve çeşitli dergilerin veri tabanlarından Levantenler üzerine yapılmış akademik çalışmalar taranmış, incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmamızın kapsamında makale, bildiri, lisansüstü çalışmalar (yüksek lisans/doktora) ve kitaplar taranmış ve değerlendirilmiştir. Dünyada yapılmış çalışmalar JSTOR'un veri tabanındaki makaleler taranarak tespit edilmiştir.

Bulgular

Günümüzde İzmir'de hala Levanten aileler bulunmakta ve eskiden olduğu gibi ticaret ile uğraşmaktadır. Vakıf ve dernekler ile STK faaliyetlerini sürdüren Levantenler çeşitli zamanlarda bir araya gelerek grup kültürünün yükümlülüklerini yerine getirmektedirler. İzmir Levantenlerinin sayısı 19. yüzyılda artış göstermiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri şüphesiz Osmanlı İmparatorluğu'nun Levantenlere yönelik sağladığı imtiyazlardır. Bu dönemde Levanten olmayan diğer çeşitli azınlıklarda imtiyazlardan yararlanmak adına kendilerini Levanten olarak tanımlamışlardır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise Levantenlerin birçoğu Kurtuluş Savaşı sonrasında İzmir'den ayrılmaya başlamıştır. Bunun yanında 1969'lı yıllardan itibaren, Levantenlerin oturduğu binaların eskimesi ve tadilat için yüksek meblağlara gereksinim duyulmasından dolayı Levantenler, bu durumlardan vazgeçerek göç etmeyi tercih etmişlerdir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte Levanten binalarının bir kısmı istimlak edilerek devlet mülkiyetine geçirilmiştir. Başka bir sebep ise Aydın demiryolunun İngilizlerden alınıp TCDD'ye geçmiş olmasıdır. Bu durum, Levantenlerin ticari faaliyetlerini kısıtlayıcı etkilere yol açmıştır. Sonucunda da göç kaçınılmaz olmuştur Levantenler üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda sürekli artan bir görüntüsü vardır. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak mimarlık ve tarih alanında olsa da zamanla diğer disiplinlerden de bu alana ilgi artacaktır.

Sonuç ve Tartışma

Asırlardır Osmanlı İmparatorluğu ve devamında da Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yaşayan Levanten ailelerin birçoğu çeşitli sebeplerle Avrupa'ya göç etmişlerdir. Nüfusları zaman içinde yüksek oranda azalan Levantenler, farklı millet topluluklarına ait olmalarına ve farklı din ve mezheplerden olmalarına rağmen özellikle İzmir ve İstanbul'da ekonomik çıkarlara dayalı bir yaşam düzeni meydana getirmişlerdir. Sözün özü, "Batıdan gelmiş ama batılı değil, Doğuda yaşıyor fakat Doğulu değil" şeklinde bir durumun içinde olan Levantenler kendilerine özgün bir topluluk olarak varlıklarını yüzyıllardır korumuşlardır. Özellikle imparatorluğun son dönemlerinde ekonomi, siyasal ve diplomatik ilişkilerde etkin rol oynayan Levantenler kısa sürede devlet içindeki diğer kesimler tarafından tepki çekmiştir. Bu tepki, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Levantenlere yönelik çeşitli kısıtlamalar şeklinde ortaya çıkarken Osmanlı'nın ardından Cumhuriyet'in ilk yıllarında da demiryolu işletmeciliğinin TCDD'ye geçmesi,

kapitülasyonların kaldırılması gibi çok çeşitli sebeplerin ortaya çıkmış olması Levantenlerin gücünü azaltan ve göçünü hızlandıran etkenler olmuştur. 19. ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı'da mimarlık ve sanat gibi alanlarda öncü faaliyetler gösteren Levantenler günümüzde ağırlıklı olarak İzmir ve İstanbul'da dışa kapalı olarak yaşayan bir topluluk görüntüsü çizmektedir. Levantenler, tarihsel süreç içinde Mübadele ve buna benzer resmî hadiselere karşı direnmiş ve doğup büyüdüğü İzmir'i terk etmemişlerdir. Bu durum İzmir'de yaşayan Levantenlerin etnik kimliklerinden öte mevcutta sahip oldukları üst kimlik olarak Türklük ile ilgilidir. Levantenlerin yaşadıkları topraklarda gördüğü hoşgörü, onların bu topraklarını terk etmeden Türk kültürü çemberi içinde kimliklerini muhafaza etmelerini sağlamıştır. Onlar hem kendi kültürlerini yaşamış hem de yerel mevcut kültürden etkilenerek kültürel miraslarını geçmişten günümüze aktarmışlardır. Ancak Levantenlerin sahip olduğu halk kültürü unsurları üzerine bugüne kadar akademik düzeyde yeterli bir çalışma yapılmamıştır. Bu durum bizi Levanten Folkloru üzerinde çalışmaya teşvik etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Levanten, İzmir, Frenk, Azınlık

TÜRK FOLKLORUNDA LAKAP TAKMA GELENEĞİ: YUVAKÖY ÖRNEĞİ

Mine AKDEMİR

Giriş

İnsanoğlu kâinatta canlı ya da cansız bütün varlıkları isimlendirmiştir. Zaman içerisinde bu isimlendirme bir bilim dalının konusu olmuştur. Adlarla ilgilenen bu bilime adbilimi adı verilmiştir. Halkbilimi de bu bilim dalının alt dalı olan özel adlar kısmıyla ilgilenmektedir. Adlarımız bizim milli kültürümüzü oluşturan en önemli unsurlardan biridir. Adlar toplum içindeki sosyal ve kültürel şifreleri çözmede kullanılan anahtarlardır. Bizim de makalemizin konusu adlar üst başlığı altındaki lakaplardır. Kişiye asıl adının yanında belirli özelliklerinden dolayı verilen ikinci ada lakap denilmektedir.

Gereçler ve Yöntemler

Lakaplar geleneksel bölgelerde bir ihtiyaç olarak doğmuştur. Kişilerin fiziki özelliklerine, sürekli kullandığı kelimelere, tavır ve davranışlarına göre verilmektedir. Lakaplar kırsal kesimlerde kişileri birbirinden ayırmak için takılır. Lakaplar içerisinde iğneleyici ve mizahi unsurları barındırır. Bu bağlamda Ankara Yuvaköy’de katılımlı gözlem tekniği kullanılarak lakaplar derlenmiştir.

Bulgular

Söz konusu derlemede toplamda 86 lakap tespit edilmiştir. bu lakaplar tasniflenerek analiz edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Lakapların veriliş özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılmış ve bu yöredeki lakap verme geleneği ile ilgili tespitlerde bulunulmuştur. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmeler sonucunda lakaplar bu kültür grubu içinde belirli bir kişiyi deşifre eden şifreler gibidir. Yöre halkı lakap takarken lakap takacağı kişinin bütün özelliklerini dikkatle incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Gelenek, Ad Verme, Lakap Verme Geleneği, Ankara, Yuvaköy

1299-1922 YILLARINDA GELENEKSEL TÜRK YAYI VE OK YAPIMI

Muhammet Onur GÜN

Giriş

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden (1299) dağılma dönemine (1792-1922) kadar olan süreçte geleneksel Türk yayının ve okunun yapılışı açıklanacaktır.

Gereçler ve Yöntemler

Yazılı kaynaklar ve derleme yöntemi ile elde edilmiş sözlü kaynaklar kullanılmıştır.

Bulgular

Osmanlı Devleti'nde 1299-1922 yılları arasındaki Türk yayı ve okunun gelişimi, gerilemesi incelenecektir.

Sonuç ve Tartışma

Osmanlı Devleti'nde 1299-1922 yıllarındaki okçuluk kültürünün ve ekipmanlarının gelişimi, yazılı kaynaklar ve derleme yöntemiyle elde edilmiş sözlü kaynaklar kullanılarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Okçuluğu, Kemankeşlik, Yay, Ok, Kültür, Savaş, Spor, Osmanlı Devleti, Ustalık, Yay Ustası, Kemanger

DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK'TE RENKLERİN DİLİ

Mustafa METİN

Giriş

Renkler, tarih boyunca farklı kültürlerde ve çok değişik coğrafyalarda bir ifade aracı olarak kullanılmıştır. Bu ifade aracı aynı zamanda sembolik düşünceleri ve anlamları da üzerinde barındırmıştır. Renkler hayatın anlamlı parçalarından birisidir ve mitlerden çağdaş şiire kadar çok büyük zaman diliminde çok önemli rol oynamıştır. Renklerin insanlar üzerinde yaptığı etki, eski zamanlardan beri bilinmektedir. İnsanoğlu günlük hayatın çeşitli yerlerinde bazen arzularını, isteklerini ve mutluluklarını bazen de üzüntülerini renklerle yansıtarak kullanmıştır. Renkler, bireylerin duygu, düşünce ve eylemlerinde değişiklikler yaparak onları doğrudan etkilemektedir. Renk tek başına mesaj verebilir, davranışları yönlendirebilir ve insan fizyolojisini etkileyebilir. Renkler; soyut kavramları ve düşünceleri simgeleştirmekte, insanların hayal dünyasını dışa vurup zaman ve mekânı hatırlatmakta ve görsel yanıtlar üretebilmektedir. Dîvânu Lugâti't-Türk; Türklerin ulus takviminin tarihçesinden türlü hastalıkların tedavisinde kullandıkları ilaçlara, Oğuz damgalarından Türk dokuma ve el sanatlarına, at yetiştiriciliğinden tarıma, Türk hukuk düzeninden devlet yönetimine kadar yüzlerce konuda bilgi içeren ilk Türk ansiklopedisidir. Bu ansiklopedide Türklerin kullandığı renklere dair bilgiler de yer almaktadır.

Gereçler ve Yöntemler

Dîvânu Lugâti't-Türk'te geçen renk adlarının tespiti için Ahmet B. ERCİLASUN ve Ziyat AKKOYUNLU tarafından hazırlanan “Dîvânu Lugâti't-Türk” adlı eser kullanılmıştır. Eser taranmış ve Dîvânu Lugâti't-Türk'te geçen renk adları tespit edilmiştir. Tespitten sonra renk adlarının kullanımıyla ilgili açıklamalarda bulunulmuştur, kullanılan renk adlarının Türk kültürüyle bağları açıklanmıştır.

Bulgular

Dîvânu Lugâti't-Türk'te, Türklerin eskiden beri kullandığı beş ana renk olan “kara, ak, gök, al/kızıl, sarı” geçmektedir. Bu renkler açıklanırken bu renklerin içinde yer aldığı atasözlerinden ve şiir parçalarından örneklere de yer verilmiştir. Bu örneklerde renklerle ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Renkler, insan ve toplum hayatının önemli parçalarındandır ve kültürlere göre farklı anlamlar kazanmaktadır. Türk kültüründe de renklerin özel anlamları vardır. Türk kültürünün yazılı kaynaklarından ve Türk dilinin ilk sözlüğü olan Dîvânu Lugâti't-Türk'te yer alan renk

isimlerinde de Türk milletinin kültürel değerlerine ait pek çok unsur vardır. Bu unsurlar eski Türk dinine has inanışlardan, Türk insanın hayat karşısında ne kadar iyimser olduğuna kadar sıralanabilir.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Dîvânu Lugâti't-Türk, Renkler

İŞLEVSEL HALK BİLİMİ KURAMI BAĞLAMINDA İZMİR ALIĞA YÖRESİ KARAKÖY KÖYÜ MÂNİLERİ

Necati ÖZCAN

ÖZET

Bağlam merkezli halk bilimi kuramlarından işlevsel halk bilimi kuramı halk yaratmalarını icra veya bağlam ekseninde araştırır ve inceler. İşlevsel yaklaşıma göre her icranın, söylemin veya dinlemenin ortaya çıktığı bağlamda bir nedeni vardır. Folklor unsurunun insan yaşamındaki rolünü anlamak önemlidir. Sözlü kültür coğrafyamızda yaygın ve önemli bir yere sahip maniler, halk yaşantısını içerisinde barındıran canlı bir halk edebiyatı türüdür. Halkın yaşantısında duygu, düşünce ve hayalleri dile getirmesi, eğitici olması, sosyalleşmeyi sağlaması, toplumun kurumlarına destek vermesi, kültürün nesillere aktarılması gibi birçok işleve sahiptir. Bu araştırmada İzmir Aliğa yöresi Karaköy köyü manileri, alan araştırması yapılarak nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan görüşme ve mülakat yöntemiyle veriler toplanmıştır. Derlenen maniler, bağlam merkezli halk bilimi kuramlarından işlevsel halk bilimi kuramı çerçevesinde değerlendirilmiş, Willian R. Bascom'un halk bilimi unsurlarının işlevlerine göre örneklendirilmiştir. Aliğa Karaköy yöresi mânilerinin geçmişten bugüne yaşamda önemli yer tuttuğu ancak kent kültürü etkisi, dijitalleşme ve sosyoekonomik sebeplerle sosyal hayatın değiştiği, dolayısıyla mâni söyleme kültürünün yaşam şartlarının değişmesiyle gitgide zayıfladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aliğa, mâni, işlev, kuram

TÜRKİYE TÜRKÇESİ ATASÖZLERİNDE AÇLIK VE TOKLUK KAVRAMLARININ KULLANILDIKLARI BAĞLAMLARA GÖRE İNCELENMESİ

Okan YILDIZ

Giriş

Atasözü, Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde “Uzun deneme ve gözlemlere dayanarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel” (Akalm, 2011: s. 180) olarak ifade edilmektedir. Türk edebiyatının ilk yazılı eserleri olan Orhun Abideleri'nden Kültigin Anıtı'nın Güney yüzünde “Tok, açın halinden anlamaz.” atasözünün ilk şekli yer almaktadır. Türk milletine seslenen Kültigin, “Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Açlık, tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlığı düşünmezsin. Böyle olduğun için (seni) besleyip doyurmuş olan hakanlarının sözlerini (dinlemeden ve rızalarını) almadan her yere gittin (ve) oralarda hep mahvoldun.” (Ergin, 2013, s. 37-39; Tekin, 2014, s. 24) diyerek milletini uyarmaktadır . Atasözlerinin, Türk edebiyatının ilk yazılı eserlerine yansması, bu anıtların dikilmesinden de çok uzun zamanlar önce sözlü kültürde de var olduğunu göstermektedir. Bir ulusun, var olmasından itibaren tecrübe, yaşanmışlık ve deneyimlerinin edebî ürünlerin kısa formlarından olan atasözlerine yansması, bu ürünlerin geçmişlerinin ne kadar eskiye götürülebileceği hakkında kanıtları gözler önüne sermektedir. Şükrü Elçin atasözlerini “Nazım, nesir her iki şekli ile tecrübeleri ‘tam bir fikir’ kompozisyonu içinde teşbih, mecâz, kinâye, tezat... gibi edebî sanatların kudretinden yararlanarak süslü, kapalı olarak veya bâzen açık, mecazsız hususıyla yetişecek gençlere aktaran atalar sözü, dilbilgisi kaideleri çerçevesinde birer hüviyet kazanırlar.” (Elçin, 1981, s. 685) şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca atasözlerinin en kısa formlar olmasını da Elçin şu sözlerle ifade etmektedir: “Bir bakıma molozu atılmış, komprime, süzme sözlerdir; bu sözlerde göze çarpan edebî sanatlar, hâfizalarda yaşamalarını ve tesir kudretlerini artıran tamamlayıcı unsurlardır.” (Elçin, 1981, s. 687,688) . Buradan hareketle atasözlerinin en kısa ve açık formlar olmasının yanı sıra edebîliğini de kaybetmeden insan hayatındaki tesirlerini görmek mümkündür. Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü başlıklı eserinde eski bir atasözü üzerinden atasözlerinin toplum hayatındaki yeri ve önemi konusunda şöyle söylemektedir: “Atalar sözü Kur'an'a girmez, yanınca yelişür. (Birlikte koşup gider; ondan geri kalmaz) (Aksoy, 2017, s. 15) . İslam Ansiklopedisi'nin Atasözü Maddesi'nde atasözleri için “Atalardan gelen ve onların yüzyıllar içindeki tecrübe ve müşahedelerine dayalı düşüncelerini öğüt ve hüküm şeklinde nakleden anonim mahiyette kısa ve özlü söz” (Ay, 1991: s 44-46) ifadeleri yer almaktadır. Bu kısa ve özlü sözlerin, bir türkü veya masal gibi herhangi bir zaman diliminde söylenmesinden

ziyade bağlam içerisinde söylendikleri görülmektedir. Pertev Naili Boratav, halk edebiyatı ürünlerinden olan atasözlerinin düz konuşmadan bağımsız bir varlıklarının bulunamayacağını, bir türkü veya masal gibi “Bize bir masal/türkü anlat” dediği anda masal anlatıcısının veya türkü söyleyen kişinin söylemesi gibi bağımsız bir tür olmadığını ifade etmektedir (Boratav, 2016, s. 137) . Atasözlerinin bir bağlam içerisinde söylenmesi, bir olay veya durum üzerinde ataların düşüncelerinden destek alınması savunulan düşüncenin güçlendirilmesini sağlamaktadır. Buradan hareketle Boratav, atasözlerini iki büyük kümede incelemektedir. Bunlar: 1) Asıl atasözleri 2) Atasözleri değerinde deyimler. Boratav, asıl atasözlerini ise, bir yargıyı ya da bir gözlemi kapsayan atasözleri ve dolambaçsız ve açık bir öğüt, akıl verme ya da yasaklama olarak iki alt bölümde incelemektedir. (Boratav, 2016, s. 138,139). Atasözleri, toplumların yaşadıkları acıları, sevinçleri, üzüntüleri, savaşları, kıtlıkları, yoksullukları vb. olay/durumları sözlü veya yazılı olarak ifade ettikleri ve bu duygu durumlarını ifade eden sözlerin nesilden nesle aktarılarak günümüze kadar geldiği kısa ve özlü sözlerdir. Bu kısa ve özlü sözler diğer halk edebiyatı ürünlerinde olduğu gibi anlık söylenme özelliğinden farklı olarak bir bağlam içerisinde söylenmeleri atasözlerinin günlük hayat içerisinde bir olaya veya duruma istinaden söylenebildiğini göstermektedir. Öyle ki söz gelimi bir inşaat işinde çalışan işçinin, iş veren tarafından yemek getirilmemesi sonucunda “Aç ayı oynamaz.” atasözünü kullanması rastlanan örneklerden biridir. Halk hayatının hemen her safhasında kullanılagelen atasözlerinin belli bağlamlar içerisinde kullanılması atasözlerine edebiliğin yanı sıra gündelik ve güncellik özelliği de kazandırmaktadır.

Gereçler ve Yöntemler

Bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yenilenebilir bir teknik olarak tanımlanır. İçerik analizi bir metnin veya daha küçük bir yapının içindeki bazı kelime veya kavramların varlığını belirlemeye ve bu kavram ve kelimelerin anlamlarını analiz ederek metinlerdeki mesajla dair çıkarımların yapıldığı bir araştırma yöntemidir (Büyüköztürk vd. 2017: 259). Bu çalışmada da tema/kavram olarak açlık ve tokluk belirlenmiştir. Bu kelime ve/veya kavramlardan hareketle atasözlerine ulaşılmıştır. Bu kavramlar bağlamlara göre incelenerek gerekli görülen yerlerde sayısal olarak da sunulmuştur. Sonuç olarak bu verilerden hareketle bulgular yorumlanmıştır. Bu çalışmada kullanılan atasözleri Nurettin Albayrak’ın Türkiye Türkçesinde Atasözleri, Ömer Asım Aksoy’un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü adlı eserinin 1. cildinden alınmıştır. Yapılan tarama sonucunda açlık ve tokluk kavramları ile ilgili 140 atasözü tespit edilmiştir. Tespit edilen atasözleri belirlenen bağlamlara göre incelenmiş ve tasnif edilmiştir.

Bulgular

Atasözlerinin Kullanıldığı Bağlamlar

Atasözleri, insanoğlunun kültürel belleğine belli kodlarla kodlanmış ve geçmişten günümüze gelinceye dek sözlü veya yazılı olarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Atasözleri, günümüzde dahi bir durumu veya olayı anlatmak için kullanılmışlardır. Kullanıldıkları bağlam içinde insan zihninde birtakım tesirler bırakmışlardır. Kişinin karşısındakine fiziksel bir zarar vermesinden ziyade bir atasözü ile durumu anlattığı ve karşısındaki kişiyi etkilediği göz önünde bulundurulduğunda atasözlerinin önemi daha belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu çalışmada sözlü kültürün bir parçası olan ve kültürel aktarım noktasında günlük yaşamda da etkin bir şekilde kullanılan atasözleri, “açlık ve tokluk” kavramlarının kullanıldıkları bağlamlar açısından ele alınmıştır. Buradan hareketle açlık ve tokluk kavramları ile ilgili atasözlerinin kullanıldıkları bağlamlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamlarda kullanılan atasözlerinin tasnif edilmesiyle günlük olay ve durumlar karşısında kullanılan atasözleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Kişinin Zor Bir Durum Karşısında Her Şeyi Yapabileceğini İfade Eden Atasözleri

Bu bağlamda kullanılan atasözleri, bir insanın veya bir hayvanın, en savunmasız olduğu anda kendisine yapılan saldırıyı bertaraf edebilmesi için bütün gücünü kullanarak bulunduğu durumdan kurtulmaya çalışmasını ifade etmektedir. Kullanılan atasözleri genellikle bir hayvan üzerinden ifade edilmektedir. Açlık kavramı atasözlerinde yalnızca midenin besinsiz kalması durumunu ifade etmemektedir. Yoksulluk ve zenginlik kavramları da açlık ve tokluk bağlamında değerlendirilebilir. Atasözlerin sosyal olaylar karşısında bir tavır olarak da söylendiği göz önünde bulundurulduğunda bir zorluğa karşı çaresiz kalmak da açlık olarak belirtilmiştir. “Aç köpek fırın deler.”, “Aç tavuk yığın dağıtır.” ya da buna benzer “Aç kedi dolap deler.” atasözlerinde görüldüğü gibi zor durumda kalan canlının insan ya da hayvan olması durumu değiştirmemektedir. Bu bağlamda kullanılan atasözleri şu şekildedir: Açlık adama “dayı” dedirtir. (Albayrak, 2009) Açlık ne yedirtmez, tokluk ne dedirtmez. Açlık, sofuluğu bozar (bozdurur). Açlık tilkiyi aslan yapar. Açlık adama (ayıya) oyun öğretir. Açın imanı olmaz. Aç olan kılıca sarılır. Aç olan taş kemirir. Aç olan taştan berkinin yer. Aç, özünü oda sokar. Aç, yanından kaç. Aç tavuk yığın dağıtır. Aç kılıca sarılır, kimle olsa savaşır. Aç köpek, fırın damını deler. Aç köpek fırın deler. Aç kurt, yavrusunu yer. Aç kurt, aslana saldırır. Aç kedi dolap deler. Acın amanı, tokun imanı olmaz. Aç adam, kendini ateşe salar. Açlık kavramı atasözlerinde yalnızca midenin besinsiz kalması durumunu ifade etmemektedir. Atasözlerin sosyal olaylar karşısında bir tavır olarak da söylendiği göz önünde bulundurulduğunda bir zorluğa karşı çaresiz kalmak da açlık olarak belirtilmiştir. “Aç köpek

fırın deler.”, “Aç tavuk yığın dağıtır.” ya da buna benzer “Aç kedi dolap deler.” atasözlerinde görüldüğü gibi zor durumda kalan canlının insan ya da hayvan olması durumu değiştirmemektedir.

Tok Olan Canlının Sahibine/Arkadaşına Zarar Vermeyeceğini İfade Eden Atasözleri

Geçmişten günümüze gelinceye dek açlığın, insan/hayvanın zor durumdayken karşısındakilere zarar vermelerine sebep olmasının tam tersi olarak tokluğun da zarar vermemek adına önleyici bir güç olduğu görülmektedir. Bu anlamda “Tok at, özüne/kendisine kamçı vurduramaz.”, “Tok domuz, darıya vurmaz.”, Tok aslandan korkma, aç itten kork.” vb. atasözlerinde görüldüğü üzere fizyolojik veya psikolojik anlamda tokluğun kişi/hayvana zarar verilmesini önlediği görülmektedir. Bu bağlamda kullanılan atasözleri şu şekildedir:

Sonuç ve Tartışma

Türk Kültür hayatında kalıp sözlerin, atasözlerinin, deyimlerin vb. kullanım alanlarının çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda elde edilen malzemeyle varılan sonuçlardan bazıları şu şekildedir: 1- Bağlam, atasözünün kullanım alanını genişleten ve sürekliliği sağlayan bir unsurdur. 2- Bir atasözünün iki veya daha fazla farklı bağlamda kullanılabileceği görülmektedir. 3- İçerik analizi yöntemiyle hazırlanan çalışmada, çalışmanın sınırlılıkları dolayısıyla 2 kaynak atasözü kitabına müracaat edilmiş olup, açlık ve tokluk kavramı ile ilgili atasözleri derlenmiştir. Buradan hareketle açlığın insana veya insan kastedilerek hayvana neler yaptıracağı, tokluğun, insanı fiziksek olarak rahatlatmasının yanı sıra psikolojik olarak da rahatlatığına, aç fare ambar deler atasözünün çeşitli bağlamlarda kullanıldığında anlamını kaybetmemesine vb. gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Öneriler

Atasözleri gibi bir ulusun karakteristik özelliklerini belirten en kısa formlarla ilgili yapılacak bağlamsal çalışmalarla birlikte, dil ve kültür ilişkisinin birbiriyle ne kadar sıkı bir bağ içerisinde olduğu tekrar anlaşılacaktır. Bu çalışmada yalnızca açlık ve tokluk kavramları ele alınmıştır. Bu kavramların dışındaki birçok kavram bu inceleme metoduyla ele alınabilir.

Anahtar Kelimeler: atasözü, bağlam, açlık, tokluk

YENİ KÜLTÜR ÇEVRESİNDE HEMŞEHRİ AĞLARI

Perihan KARTAL

Özet

Hemşehrilik kavramı aynı yerde doğmuş ya da aynı yerde yaşamını idame ettirmiş bireylerin bir toplumsal bilinç psikolojisiyle çoğu zaman “gurbet” te bir araya geldiklerinde dayanışma göstermesi, birlik olması durumudur. Bu kavram, bireyin doğduğu ya da büyüdüğü coğrafyadan çeşitli sebeplerle kente göç etmek durumunda kalmasıyla, kentte yani bir diğer anlamıyla gurbette kendi ortak paydaları olan coğrafya ekseninde bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu bir araya geliş kentte karşılaşılan çeşitli sorunları birlikte aşabilmek için göç ettikleri yerlerde sivil toplum yapılanması, dernekleşme, medyalaşma hatta bürokratik bir yapılanmayı da meydana getirmektedir. Eskiden bu yapılanmalar dernekleşme yoluyla yapılırken teknolojinin geniş alanlara yayılmasıyla, hatta yaşamımızın büyük bölümünü bu teknoloji ağların oluşturmasıyla, farklı yapılanmalar meydana gelmiştir. Yani kurulan dayanışma ağları, hemşehrilik ağları, içinde bulunduğu dönemin şartlarına göre değişim göstermiştir. Derneklerden, yerel gazetelere, yerel radyolara, yerel televizyon kanallarına ve nihayetinde yerel sosyal hesap gruplarına dönüşmüştür. Sosyal hayattaki değişim halkbiliminin araştırma alanlarını da değiştirmiştir. Türkiye’de 1950’lerde sanayileşme sonucu kırdan kente göç olmuştur. Bu göçler kentte kültürel uyum sorunlarına sebep olmuştur. Kırdan göç edenler de kendi ortak paydalarında bir araya gelerek yardımlaşma, memleket hasretini dindirme, kendi kültürel ritüellerini devam ettirme, memleketinde yaşanan olaylardan haberdar olma gibi amaçlarla çeşitli iletişim mekânları da oluşmuştur. Bu çalışmada hemşehrilerin oluşturduğu mekânlar ve ağlar folklorun işlevleri açısından incelenecektir. Bunun yanında hemşehrilerin dayanışma yoluyla başlattıkları bu ağların folklorik bir anlam kazanması incelenecektir. Daha önce sahada yapılan monografik derlemeler bugün sanal ortamda yapılmaya başlanmıştır. Bu bize kültürün ve geleneğin dinamik yapısını göstermektedir. Çalışmada kültürün yaşatıldığı bu ağları halkbilimi ve teknoloji ilişkisi ekseninde değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Hemşehrilik, dernekler, dayanışma, sosyal medya ,folklorun işlevleri

Fellow Townsman Network Around

Abstract

The concept of citizenship is the situation where individuals who were born in the same place or who sustained their lives in the same place show solidarity and unity w when they come together with a social consciousness psychology. The concept of nursehood was formed by the

fact that the individual had to migrate to the city from the geography in which he was born or grew up for various reasons, and that he came together in the city, in other words, on the axis of geography, which is his common denominator in expatriate. This coming together creates a civil society structuring, association, mediaization and even a bureaucratic structuring where they migrate in order to overcome various problems encountered in the city. While these configurations were made through associations in the past, different structures have occurred with the spread of technology to large areas, and even with the technology networks that make up most of our lives. In other words, established solidarity networks, nationality networks have changed according to the conditions of the time they are in. It has transformed from associations, local newspapers, local radios, local television channels and ultimately into local social account groups. The change in social life has also changed the research fields of folklore. In the 1950s, a result of industrialization in Turkey, rural migration to urban migration has led to the Mediterranean cultural adaptation problems in the city. Rural immigrants have also come together in their common denominator, and various communication spaces have been created for purposes such as solidarity, relieving the yearning of the country, continuing their cultural rituals, and being aware of the events in their country. In this study, the places and networks created by the fellow townsmen will be examined in terms of the functions of folklore. Besides, the folkloric meaning of these networks initiated by the fellow townsmen will be examined. Monographic compilations previously made in the field have started to be made online today. This shows us the dynamic nature of culture and tradition. In this study, these networks where culture is kept alive will be evaluated in the axis of folklore and technology relation.

Key words: Citizenship, associations, solidarity, social media, functions of folklore

GEÇİŞ DÖNEMİ, TAKVİM VE KRİZ RİTÜELLERİNDE OYUNUN ANLAM VE İŞLEVİ

Rahime DEVECİ

Giriş

Bu çalışmada Amasya yöresi örneğinde geçiş dönemi, takvim/mevsim, bereket ve kriz ritüellerinde yer alan dans, drama ve bunlar dışında kalan diğer oyun türlerinin ritüel bağlamlarda ne şekilde yer aldığı, özellikle de yer aldıkları ritüel süreçte hangi işlevleri yerine getirdikleri ve son olarak simgesel bir iletişim unsuru olarak nasıl anlam kazandıkları ve/veya ilettikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Gereçler ve Yöntemler

Ritüellerin yapısı iki boyutludur: Birincisi dış yapıdır. Dış yapı, eylemlerin sebep-sonuç düzleminde sıralanmasıyla oluşan ardışık dizilimi ve ritüelin bütünsel anlamı dâhilinde ortaya çıkan eşzamanlı (senkronik) olay sırasını kapsar. Diğer yapısal boyut, içyapıdır. İçyapı çok sayıda unsurdan oluşur. Bunlar: “Zaman, mekân, katılımcılar, olay, nesnelere ve ritüel dili başlığı altında; dans, drama, müzik ve sözdür”. Bu unsurların oluşturduğu bütünlük ritüeli meydana getirir. Bir ritüel; bütünleşik, dinamik bir şekilde çalışan birbiriyle bağlantılı etkileşimli süreçler kümesidir. Nasıl ki su, onu oluşturan oksijen ile hidrojen elementlerinden başka bir şey ise ritüel de onu oluşturan yapısal elementlerinden farklı bir olgudur. Bu nedenle ritüelin işleyişini ve anlamını analiz edebilmek için elementlerinin her birini ayrı ayrı ele alıp bütüne nasıl katkıda bulunduğunu çözmek gerekir. Çalışmada ritüelin yapısını meydana getiren elementleri ritüel süreçten yalıtmadan parçalayarak inceleme şeklinde özetleyebileceğimiz elemental analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Oyun ve dans, ölüm ve doğum dışındaki bütün ritüellerde yer alan bir unsurdur. Oyun ve dans, ölüm ve doğum dışındaki bütün ritüellerde yer alan bir unsurdur. Ritüel bağlamlarda oynanan oyunları dramatik oyunlar, dans, yarışma ve talih oyunları şeklinde gruplandırmak mümkündür. Mevsim ritüellerinde ve kriz ritüellerinde yiyecek toplamaya dramatik nitelikli oyunlar eşlik eder. Düğünlerde yer alan dramatik oyunların bazıları mevsim ritüellerinde oynanan oyunlardan bazıları köy hayatını, kadın erkek ilişkilerini konu alan oyunlardan oluşur. Yarışma içerikli oyunlar mevsim ritüellerinde ve düğünün bazı epizotlarında oynanır. Talih oyunları, mevsim ritüellerinde görülür. Dans düğün ritüellerinin en önemli unsurudur. Dansların bir bölümü ritüel değer açısından sadece günlük yaşamdan farklılaşmış ritüel anı oluşturma rolü ve

anlamına sahipken bir bölümü ritüelin amaçlarını gerçekleştiren araçtır, ayrıca ritüel sürecin akışını kodlar.

Sonuç ve Tartışma

Sonuç olarak ritüel süreçlerde oyunların; kutsal gücü temsil eden mistik gerçekleştirme, büyü, kehanet işlevi ve anlamı taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Dansların ise ritüel süreci kodlama dışında edimsellik ve işlev boyutunda çok yönlü roller gerçekleştirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Ritüel, oyun, dans, drama, işlev ve anlam.

21.YY'IN İLK ÇEYREĞİNE DOĞRU: TÜRKMENSAHRA TÜRKMENLERİNDE BAHŞILIK GELENEĞİ

Recep KOÇAK

Giriş

İran'ın kuzeydoğusunda yer alan Türkmen Sahra bölgesi, batısında Hazar Denizi; kuzeyinde Türkmenistan; doğusunda Kuzey Horasan; güneyinde Semnan eyalet sınırını oluşturan Elburz sıra dağlarıyla çevrili 20.328 kilometrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Mazenderan eyaletine bağlıyken hicrî 1376 (miladî 1956) yılında bağımsız bir eyalet olan Golistan-Türkmen Sahra coğrafyası; eyalet merkez şehri Gurgan başta olmak üzere Bender Gaz, Bender Türkmen, Kümüştöpe, Kordkuy, Maravatepe, Kelale(Ayderviş), Günbed Kavus, Azadşehir, Minuteşt(Hacılar), Aggala, Aliabad, Rameyan şehirleri ve bu şehirlere bağlı nahiye ve köy merkezlerinden oluşmaktadır. Bölgede Türkmenler, Günbed Kavus, Bender Türkmen, Kümüştöpe, Maravatepe, Kelale, Aggala şehirleri ve bu şehirlere bağlı Hocanepes, İnceburun, Firaki, Anbarolum, Temirkarakuzu, Güllüdağ nahiyelerinde yaşamaktadırlar. Türkmenlerin nüfus çoğunluğunu oluşturduğu bölgede gelenek kültürünün aktif olarak sürdürüldüğü ve toplum hayatına egemen olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türkmenler arasında gelenek kültürünün yaşatılmasında, aktarılmasında bahşılıkların aktif gelenek taşıyıcıları olduğu, bölgede “Bahşılık” geleneğinin canlı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Kavmi dönemden günümüze devam eden bahşılık geleneği, kitle iletişim araçlarının insan hayatına egemen olmasıyla birlikte elektronik kültür ortamı gibi geniş bir içerik alanına kavuşmuştur. Sözlü kültür ve yazılı kültürün yanında elektronik kültür ortamından da istifade eden Türkmen Sahralı bahşılıklar, değişen kültür ortamlarıyla birlikte sanatsal icralarını toplumun ihtiyaçlarına göre dönüştürmeyi başarmışlardır. Türkmen bahşılıkların kişiye özel aydım(türkü) yakmaları, doğum günlerinde ailelerin istekleri doğrultusunda koşgu düzmeleri, Türkmen şairlerin şiirlerini nazma çekerek Instagram, Telegram gibi sosyal ağlardan sıkça istifade etmeleri ve bahşılık geleneğinin gençler arasında oldukça popüler olması; onların değişen koşullara uyum sağlayarak ikincil sözlü kültür çağında bahşılık geleneğini geleceğe taşımalarının en önemli göstergeleri arasında sayılabilmektedir. Bahşılık geleneğinin aktif olarak devam etmesinin nedenleri arasında bahşılıkların değişen koşullara uyum sağlamalarının yanında başka faktörlerin de etkili olduğu yorumlanabilmektedir. Bunların başında İran hükümetinin müzik endüstrisine ilişkin izlediği politikalar gelmektedir. İran devlet politikalarına göre ülkede popüler müzik yapan grupların yasaklı olması, dolayısıyla gelenek kültürünün karşısında alternatifin olmaması veya sınırlı olması bahşılık geleneğinin aktif olarak devam etmesinin başka bir nedeni olarak

sayılabilmektedir. Öte yandan Türkmensahra Türkmenlerinin mezhepsel tercihlerinin devlet politikasıyla çatışması, İran devletinin kitle iletişim araçlarında sunduğu kültürel içeriklerin Sünni Türkmenlere hitap etmemesi, burada yaşayan sünnilerin kendi gelenek kültürlerine sahip çıkmaları bağlamında bahşılık geleneğini aktif olarak devam ettirmelerinin bir başka yorumlaması olduğu düşünülmektedir.

Gereçler ve Yöntemler

Çalışma için gerekli veriler, 06.07.2019-01.10.2019 tarihleri ve 25.01.2020-26.02.2020 tarihleri arası Türkmensahra bölgesinde, görüşme mülakat, gözlem yöntemleri bağlamında elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Bulgular

Türkmensahralı bahşılar, değişen kültür ortamlarıyla birlikte sanatsal icralarını toplumun ihtiyaçlarına göre dönüştürmeyi başarmışlardır. Türkmen bahşıların kişiye özel aydım(türkü) yakmaları, doğum günlerinde ailelerin istekleri doğrultusunda koşu düzmeleri, Türkmen şairlerin şiirlerini nazma çekerek Instagram, Telegram gibi sosyal ağlardan sıkça istifade etmeleri ve bahşılık geleneğinin gençler arasında oldukça popüler olması; onların değişen koşullara uyum sağlayarak ikincil sözlü kültür çağında bahşılık geleneğini geleceğe taşımalarının en önemli göstergeleri arasında sayılabilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Türkmensahra bölgesinde; Türkmenler arasında gelenek kültürünün yaşatılmasında, aktarılmasında bahşıların aktif gelenek taşıyıcıları olduğu, bölgede “Bahşılık” geleneğinin canlı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Anahtar Kelimeler:

Anahtar Kelimeler: Türkmensahra, Türkmenler, Gelenek Kültürü, Bahşılık Geleneği, Kültür Ortamları

KAZAK TÜRKCESİ İLE TÜRKİYE TÜRKCESİ ARASINDAKİ AKTARMALARDA SÖZEL DOKUNUN YERİ VE ÖNEMİ: SERİKBOL QONDIBAY'IN "ARĞIKAZAK MİFOLOGİYASI" ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Sebahat CAYNAK

Özet

Lehçeler arası aktarmalarda aktarıcının bilgi ve kültür düzeyi, en az gramer ve kelime bilgisi kadar önemlidir. Kaynak metinde yer alan şiir, tekerleme, atasözü gibi sözeldokusal özelliklerine bağlı türlerin çevirisi, aktarmalarda yaşanan en önemli zorluklardan biridir. Sözeldokusal özellikler, dil ile ilgili özelliklerdir. Bu bildiri kapsamında, Serikbol Qondıbay'ın "Arğıkazak Mifologiyası" adlı dört ciltlik eserinde yer alan destan ve şiir örnekleri üzerinden sözeldokusal özellikler incelenecektir. Çalışmada doküman incelemesi yöntemiyle veriler toplanıp içerik analizi ile yorumlanacaktır. Elde edilen bulgular, Bağlam Merkezli Halkbilim Kuramlarından Alan Dundes'in "Metin, Sözeldoku ve Bağlam" adlı çalışmasına göre analiz edilecektir. Çalışmada kaynak metnin temasal başlıkları göz önünde bulundurularak şiir ve destan örnekleri sunulacaktır. Kalıplaşmış bu folklor ürünleri arasında sözeldokusal farklılıklar ortaya çıkarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sözeldoku, Aktarma, Serikbol Qondıbay, Kazak Türkçesi, Mitoloji

DİVANÜ LÜGATİ'T TÜRK'TE AKRABALIKLARLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI VE SOSYAL ORGANİZASYON

Selçuk GÜNDÜZ

Giriş

Akrabalık sistemleri kültür tarafından belirlenmekte ve sosyal organizasyonun aile ile birlikte temelini oluşturmaktadır. Tüm topluluklarda görülmekle birlikte kültürden kültüre farklılıklar arz etmektedir. Özellikle sanayi öncesi toplulukların dayanışma ve yardımlaşma biçimini teşkil eden akrabalıklar, yarı-göçebe bir yaşam tarzına sahip eski Türklerde de mühim bir yer teşkil etmekteydi.

Gereçler ve Yöntemler

Tarama yöntemiyle Divanü Lügati't Türk taranmış ve mevcut çevirileriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Daha sonra sözcüklerin diğer Türk dilleri diyalektlerinde mevcut durumunun tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Levi Strauss ve Durkheim'cı bir bakış açısıyla analiz edilmeye çalışılmıştır. Bulgular Tasnife göre DLT'de kan yolu ve evlilik ile kurulan akrabalıkların yanında bir de sanal akrabalıklar ile ilgili terimler tespit edilmiştir. Sözlükte akrabalık ile ilgili tespit edilen sözcükler çeşitli ve her bir ilişkiye istinaden tanımlayıcıdır. Ayrıca 'hediye' sözcüğünün karşılığı olarak farklı bağlamlarda kullanılan birden fazla sözcük olduğu tespiti yapılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Akrabalıklar ile ilgili terimler kuruluş biçimleri itibariyle ayrıca tasnif edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden hareketle dönemin akrabalık ilişkilerine dair birtakım çıkarımlarda bulunulmuştur. Akrabalık ile ilgili mevcut literatür tartışmalarına göre akrabalık adlandırmalarının çeşitliliği ve zenginliğinin sosyo-kültürel ve ekonomik şartlarla ilgisi bağlamında Türkiye Türkçesi'nde akrabalıklarla ilgili söz varlığında bir daralma yaşandığı vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: akraba, akrabalık, divan-ı lügati't türk, söz varlığı, cemaat

SİNEMİLLİ OCAĞI'NDA BİR MUHARREM AYI GELENEĞİ: DÖNDÜRME

Sema ÖZVEREN

Giriş

Oruç, ilkel toplumlardan bu yana uygulanan bir ibadet şeklidir. Farklı millet ve inançlarda değişik sayı ve şekillerde de olsa bütün toplumlarda mevcut olduğu görülmektedir. Bir şeyden uzak durmak, bir şeye karşı kendini tutmak anlamına gelen oruç, kişinin nefsinin terbiye etmesinde aktif rol oynamaktadır. Bütün milletlerde olduğu gibi Anadolu Alevilerinde de oruç tutulmaktadır. Anadolu Alevileri, genel İslam anlayışına uygun olarak Ramazan ayında genellikle oruç tutmamaktadırlar. Onlar, daha ziyade muharrem ayında on iki gün süreyle tutulan bir oruç tutmaktadırlar. Bu oruç, aslında matem orucudur. Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Ali'nin küçük oğlu Hz. Hüseyin ve yandaşlarının Kerbelâ'da şehit edilmesinden duyulan üzüntü ve acı, matem olarak algılanır. Bundan dolayı muharrem ayının on iki günü Kerbelâ şehitleri anısına oruç tutulur. Muharrem orucu, kendine özgü pratikleri olan bir oruçtur.

Gereçler ve Yöntemler

Bu çalışmada öncelikle Aleviler için oldukça önemli olan muharrem ayından ve bu ayda yapılan, hemen her ocakta tespit edilebilen ritüellerden genel hatlarıyla söz edilmiş, farklı bir uygulamanın tespit edildiği Sinemilli Ocağı hakkında bilgi verildikten sonra kaynak kişilerden alınan bilgiler doğrultusunda Kırklar'ın bir üzüm tanesini engür yapmalarına dayandırılan farklı uygulama hakkında bilgi verilmiştir. Bu çalışma sırasında alanımızca en sık kullanılan yöntemlerden olan gözlem ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Kılavuz kişiler tarafından tespit ettiğimiz kaynak kişilere önceden hazırlanmış sorular sorulup bu cevaplar doğrultusunda bu ocağa özgü gelenek tespit edilmiştir.

Bulgular

Muharrem orucu süresince yapılan pratikler temelde aynı olmakla beraber, merkezi Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Kantarma Mahallesi olan Sinemilli Ocağı mensuplarınca Kırklar'ın bir üzüm tanesini engür (şerbet) yapıp hep beraber içmelerinin anlatıldığı rivayete götürülen farklı bir uygulama, gözlem ve görüşme yöntemleriyle tarafımızdan tespit edilmiştir. Saf su tüketilmeden, etli yemek yenmeden ve sadece Hz. Hüseyin ve yandaşlarının yasının tutulduğu bu ayda kişi, orucunda sadece bir üzüm tanesi tüketerek Kırklardaki birlik, beraberlik ve paylaşımı yâd etmekte, üzüm dışında bir şey tüketmeyerek Hz. Hüseyin ve yandaşlarının acısına ortak olmaktadır. Bu uygulama döndürme olarak adlandırılmaktadır. Uygulama aynı olmakla beraber kimi yerlerde bir günlük döndürme iki

güne denk sayılmakta, kimi yerlerde bir günlük döndürme on iki güne denk sayılmakta, kimi yerlerde de döndürme uygulaması on iki gün boyunca uygulanmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Alevî inancında temel olan Muharrem ayında on iki gün süreyle tutulan oruçtur. Bu oruç, aslında bir matemdir. Bu ay matem ayı olarak geçmekte ve bu ay boyunca kişi, çok sevdiği bir yakınını kaybetmiş gibi acı çekmektedir. Böylesine acı çeken bir kimsenin hayattan kopuşu bu oruçta esas alınmıştır. Kişi sosyal hayatını geri plana atmakta, bu ay süresince sadece sevdiklerinin acısını yaşamakta, sürekli Hz. Hüseyin ve yandaşları anılmaktadır. Kahramanmaraş'ta yaşayan Sinemilli Ocağı mensuplarınca bu oruçta Alevî inancının temel taşlarından olan Kırklara dayandırılan bir uygulama da söz konusudur. Bu uygulamayla kişiler, hem matem ayının gereklerini yerine getirmekte hem Kırkları yad etmekte hem de Kerbelâ'da şehit edilen Hz. Hüseyin ve yandaşlarının acısına daha çok ortak olmaktadır. Uygulama aynı olmakla beraber kimi yerlerde bir günlük döndürme iki güne denk sayılmakta, kimi yerlerde bir günlük döndürme on iki güne denk sayılmakta, kimi yerlerde de döndürme uygulaması on iki gün boyunca uygulanmaktadır. Anadolu Aleviliğinde genel anlamda öğretiler aynı olmasına rağmen ocaklara özgü farklılıklar mevcuttur. Sinemilli Ocağı'nda tespit ettiğimiz bu uygulama da bunlardan biridir. Ocakların ve ritüellerinin geçmişteki ve şimdiki durumunun özelde ele alınıp değerlendirilmesinin gerekliliğinden yola çıkılarak Sinemilli Ocağı ve bu ocağın kendine özgü muharrem ayı geleneği ele alınıp irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muharrem orucu, matem, Sinemilli ocağı

AZERBAYCAN HALK MASALLARINDA DEV MOTİFİ

Sevinc MİRZAYEVA

Giriş

Azerbaycan Halk edebiyatında masallar hem içeriğinin zenginliği bakımından, hem de çeşitliliği bakımından her zaman ön planda olarak halkının geçmişten günümüze kadar gelen arzu ve isteklerini, düşlerini, sevinç ve kederini tasvir etmektedir. Kökleri şamanizme kadar giden ve mensur yapıya sahip olan masallar olağanüstü bir konuya sahiptir, yani mekan, kahraman, orada geçen olaylar gerçekdışıdır ve hatta insan hayalinin sınırlarını zorlayabilir. Bu hayali dünyanın iyi örneklerini Azerbaycan masallarında görmek mümkündür.

Gereçler ve Yöntemler

Birçok halk masallarında olduğu gibi, Azerbaycan masallarında da dev en çok yer alan olağanüstü varlık olarak görülmektedir. Ancak devler bu masallarda her zaman insan eti yiyen, güzel kızları kaleye tutsak eden, masal kahramanının en büyük rakibi olarak görülmüyor. Bazı masallarda kahramanın en yakın arkadaşı, yardımcısı, hatta akrabası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bulgular

Devlerin masallarda dış görünümünün tasviri, onların insana benzer karakteristik özellikleri, yaşam alanları, zekası, tuzakları, kahramanla ilişkisi makalenin özünü teşkil ediyor.

Sonuç ve Tartışma

Bu yazıda Azerbaycan halk masallarında başlıca olağanüstü varlık olan devler incelenerek onların özellikleri masallardan örneklerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Kahraman, Olağanüstü, Dev, Motif

İKİ KÜLTÜRÜN KESİŞTİĞİ NOKTA; DEDE KORKUT VE ŞEHNÂME ÖRNEKLERİ

Somayeh EASY CENGİZ

Giriş

Çalışmamızda Türk kültürü ve folklorunun mihenk taşı, Türk halk inançları, Türk mitolojisi ve Türk ritüelleri için birincil kaynak sayılan Dede Korkut Kitabı, öte yandan İran kültürü, mitolojisi, destansı temalarını içinde barındıran, nazım şeklinde hazırlanan 60000 beyitten oluşan Şehnâme adlı iki eseri ele alıp kısa bir tanıtım yapılması planlanmaktadır. Tanıtımdan sonra, iki eserden kesitler seçerek, eserlerdeki ortak ve farklı noktalar üzerinde durulacaktır. Toplumsal algıdan beslenen sözlü ve yazılı eserlerin, toplumların yaşayış tarzı, inançları ve uygulamalarında ne denli etkili oldukları, toplumlar arasında yaşanan etkileşimin ortak ve farklı noktalara nasıl yol açabildiğine, bu bağlamda iki eser arasındaki benzer ve farklı noktalar tartışılacaktır.

Gereçler ve Yöntemler

Karşılaştırma metoduyla hazırlanması planlanan çalışmamızda, Farsça ve Türkçe yazılı kaynaklardan faydalanmak, iki farklı dilde hazırlanan eserlerden atıfta bulunmak düşünülmektedir.

Bulgular

Yerleşik ve göçebe şeklinde yaşam sürdüren, köken ve coğrafya itibariyle farklı iki kültür olarak tarih boyunca boy gösteren İran ve Türk kültüründeki etkileşim şüphesiz bu çalışmanın temel bulgularından biridir. Öte yandan insan ruhu ve toplumsal algının ortaklığı, bu ortak algıdan beslenerek hayat bulan eserlerin de varlığı çalışmamızın bir diğer bulgusu olarak ele alınacaktır.

Sonuç ve Tartışma

İki farklı kültür arasında ortak ve farklı noktalar tartışılıp benzerlik ve farklılıkların sebepleri masaya yatırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Şehnâme, Toplumsal Algı, Benzerlikler, Farklılıklar

KÜLTÜREL MİRASIN YAŞATILMASI VE KORUNMASI: ALTINKÖY AÇIK HAVA MÜZESİ ÖRNEĞİ

Songül TOMAK

Giriş

Müzeler, kültür turizminin en önemli unsurlarından biridir. Bundan dolayı dünyanın birçok ülkesinde müze turizmine olan yatırımlar artmakta ve turizm politikalarında her yaşta ziyaretçiye hitap eden ve farklı temaları işleyen müzeler oluşturulup turizme kazandırılması hedeflenmektedir. Ankara'nın Altındağ Belediyesi tarafından gerçekleştirilen Altıncöy Açık Hava Müzesi de ülkemizde yeni yeni oluşmaya başlayan açık hava müzelerinden biridir.

Gereçler ve Yöntemler

Araştırmada gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanılmış olup yazın taranarak elde edilen teorik bilgiler yer almaktadır.

Bulgular

Müze içerisinde kültürel mirasımız olan terk edilmiş çantı evler, unutulmaya yüz tutmuş çeşitli meslekler yaşatılmaya çalışılmaktadır. Böylece ziyaretçilerin bu köyde dolaşarak evlerin içine girip çıkarak ortamı duymaması, geçmiş döneme ait alet ve eşyaları incelemesi, bunların nasıl kullanıldığı ile ilgili bilgi alması hatta kendisinin çeşitli etkinliklerle bu aletleri kullanarak aktif bir katılımcı olmalarının amaçlandığı görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu makalede Altıncöy Açık Hava Müzesinin içinde barındırdığı kültürel miras ürünlerinin ne şekilde yaşatıldığı ve nasıl korunduğu araştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültür Turizmi, Kültürel Miras, Kültürel Sermaye, Açık Hava Müzesi, Altıncöy

ÖZBEKİSTAN: TAŞKENT VE HAREZM VAHALARINDA GELENEKSEL HALK TİYATROSU

Shokhsanam BOTİROVA

Özet

Halk Tiyatrosu, sözlü edebiyata dayanan, bir gösteri sanat türüdür. İlk örnekleri: av oyunları, çiftçilik ve hayvancılıkla ilgili sahneleri içeren; kadim ritüeller ve törenler şeklindeki taklit örnekleridir. Daha sonra, gelişime uğrayarak toplumdaki yerini halk sanatına bırakmıştır. İlk dönemlerde, halk tiyatrosunda söz ve oyun ile beraber, aynı zamanda şarkı, dans ve hokkabazlık numaraları ile karışık bir şekile sahip idi. Sonradan toplumun gelişimi ve değişimi sürecinde, halk tiyatrosu, bağımsız bir sanat dalı olarak ayrılmaktadır. Dolayısıyla, Türk boylarının Halk Tiyatrosu yaşadığı coğrafi bölge, etnik ve siyasi bakımdan komşu ülkeler gibi etken faktörlerden etkilenmiştir. Özbekistan, Karluk ve Oğuz Türk boylarını içinde barındıran, oldukça zengin kültürel mirasa sahiptir. Kıpçak - Karluk grubunun temsilen, Taşkent-Fergana vahaları, Oğuz grubu olarak ise, Harezmi vahaları geleneksel halk tiyatrosu üzerinde durulacaktır. Taşkent – Fergana vilayetleri, Özbekistan'ın Kuzey ve Doğu bölgelerinde yer almaktadır. Harezmi vahası ise, günümüz Özbekistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde giren Harezmi bölgesini, Karakalpak Özerk Cumhuriyetini ve Taşovuz vilayetlerinden (günümüzde Türkmenistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer almaktadır) oluşmaktadır. Çalışmamızda, yukarıda adı geçen bölgelerin, geleneksel Halk tiyatrosunun içeriği; metin, kadro ve kullanılan malzemeleri ele alınarak, bu çalışmada sunulmuştur. Araştırmamızda, internet aracılığıyla ulaştığımız yazılı ve basılı kaynaklar kullanılmıştır.

Anahtar Kelime: Taşkent, Harezmi, Geleneksel Halk Tiyatrosu

MUTTALIP KÖYÜ (ESKİŞEHİR) DÜĞÜNLERİNDE GİYİLEN GELENEKSEL KADIN GIYSİLERİ

Tuğçe ÖZDEMİR

Özet

Giyim, bedeni dış etkenlere karşı örtmek, korumak, gizlemek amacıyla ortaya çıkmıştır. Toplumların kültürel değerleri oluştuğça bu değerler giyime de yansımıştır ve kültür kendini somut olarak gösterebilecek bir yer bulmuştur. Giyim maddi kültür öğeleri arasındadır. Toplumun sosyal, ekonomik ve coğrafi konumu giyimde kullanılan motif, renk ve desenleri etkilemiştir. Aynı zamanda toplumsal olayların ve dini inanışların da motiflere ve süslemelere etkisi vardır. Geçiş evrelerinden biri olan düğünlerde de kadınlar giydikleri giysileri ve süslenmelerini kültürlerine uygun olarak şekillendirmiş ve gelenekselleştirmişlerdir. Gelin, kayınvalide gibi öne çıkan kişilerin düğünde giydiği giysiler belirgin özelliklere sahiptir. Bu çalışmada Eskişehir İli Tepebaşı İlçesi Muttalip Köyü'nün düğünlerinde giyilen geleneksel kadın giysileri derleme çalışması yapılarak incelenmiş, fotoğraflanmış ve bulgularla birlikte sunulmuştur. Geleneksel giysilerde kullanılan motiflerden ve anlamlarından söz edilmiştir. Kadınların süslenme biçimlerinden de bahsedilmiştir. Yöre halkının gelenekleri ve giysileri güncel tutmaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Her gelinin çeyizine geleneksel giysilerin hazırlandığı ve böylelikle yeni nesile de aktarıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel giysileri ile yörenin düşünce yapısı ve yaşayış biçimi hakkında birçok bilgiye ulaşılabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Eskişehir, Muttalip Köyü, geleneksel giysiler, kadın, motif

Abstract

Clothing has emerged to cover, protect and hide the body against external factors. As the cultural values of societies were formed, these values were reflected in clothing and the culture found a place where it could show itself concretely. Clothing is among the material culture elements. The social, economic and geographical position of the society has affected the motifs, colors and patterns used in clothing. At the same time, social events and religious beliefs have an effect on motifs and ornaments. In weddings, which are one of the transition stages, women have shaped and traditionalized their clothes and ornaments in accordance with their culture. The dresses worn by prominent people such as the bride and mother-in-law have distinctive features. In this study, traditional women clothes worn at weddings in Eskişehir Province Tepebaşı District Muttalip Village were examined, photographed and presented together with the findings. Motifs used in traditional clothes and their meanings are mentioned. The way women are ornament is also mentioned. It has been observed that the local people try to keep

the traditions and clothes up to date. It has been determined that traditional clothes were prepared for each bride's dowry and thus passed on to the new generation. It can be said that a lot of information can be obtained about the mentality and lifestyle of the region with its traditional clothes.

Keywords: Eskişehir, Muttalip Village, traditional clothes, woman, motif

PANDEMİ DÖNEMİNDE HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARI: DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA DÜZENLENEN TOPLANTILAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Uğur DURMAZ

Giriş

2019 yılında başlayıp 2020 yılında bütün dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinde toplumlar kendi imkânları dâhilinde bu süreçten en az hasarla çıkmak için mücadele vermektedir. Verilen bu mücadelenin önemli ayaklarından bir tanesi insanların günlük rutinlerinden çıkarak yeni bir düzene ayak uydurmaya çalışmalarıyla en net şekilde görülmektedir.

Gereçler ve Yöntemler

Birçok alanda dijitalleşmeye başlayan dünya hastalığın ani ve sert etkisiyle beraber bu süreci daha da hızlandırmak zorunda kalmakla beraber farklı kollardaki çeşitli etkinlikler de dijital âleme aktarılmıştır.

Bulgular

Bu yazıda pandemi sürecinde Türkiye’de çeşitli kurum ve kuruluşların halkbilimi ile ilgili yaptığı çalışmalardan olan bilimsel toplantı ve okullar değerlendirilerek dijital kültür ortamının bilim dünyasına yansımaları incelenecektir.

Sonuç ve Tartışma

Halkbilimi alanında yapılan bu toplantıların dijital ortamdaki faaliyetlerinde hangi konuların konuşulduğu, katılımcı profilleri, uzaktan eğitim sürecinde yaşanan zorluklar ile birlikte dijitalleşmenin artıları ve eksileri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun için üç adet toplantı veya okul seçilmiştir. TOKÜAD, UNESCO Türkiye ve MOTİF Vakfı tarafından düzenlenen sanal seminer serileri örnek olarak tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Covid-19, Dijitalleşme, Elektronik Kültür Ortamı, Halkbilimi

NARDANIYE HANIM MASALI İLE PAMUK PRENSES MASALINI FEMİNİST BİR PERSPEKTİFLE DEĞERLENDİRMEK

Yağmur ÜLKMEN

Giriş

Masallar; geçmişten günümüze toplumun kültürel belleğini, kültürel kodlarını taşıyan sözlü geleneğimizin en önemli ürünlerindedir. Toplumsal rollerin kuşaklar boyu aktarılmasında da önemli bir işleve sahip olan masallar, içerisinde birçok unsuru taşımaktadır. Bu unsurlar belirli semboller aracılığıyla toplumsal cinsiyet rollerini de içerisinde barındırmaktadır. Masallar aracılığıyla bu roller pekiştirilebilmektedir. Halkbilimi çalışmalarında masallar çeşitli kuramlar etrafında değerlendirilmiştir. Bu kuramlardan biri de Feminist kuramdır.

Gereçler ve Yöntemler

Bu çalışmada masallarda yer alan sembollerin toplumsal cinsiyet rollerini iletmedeki yeri değerlendirilmiş ve masallardaki unsurların feminist bir perspektifle eleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmada masal ve Feminist teori hakkında bilgi verildikten sonra Feminist teori bağlamında Nardaniye Hanım Masalı ile Pamuk Prenses Masalı incelenmiştir. Farklı coğrafyalarda ve farklı kültürlerde ortaya çıkan iki masalın benzerlikleri ve farklılıkları feminist bakış bağlamında değerlendirilmiştir.

Bulgular

Masallar insana dair birçok detayı barındırmaktadır. Masallar, kadına ve erkeğe kimliğini oluşturma sürecinde bazı roller yüklemektedir. Masallar, toplumsal cinsiyet rollerini öğretirken çoğu kez kadınlara bir kurtarıcıya ihtiyaç duymayı erkeklere de kurtarıcı olmayı empoze edebilmektedir. Farklı coğrafya ve kültür ortamından çıkan masallarda da benzer durumları görmekteyiz. Masalların ataerkil bir atmosfer etrafında şekillendiği söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Masallar, yalnızca çocuklar için değil yetişkinler için de önemli mesajlar taşıyan yapı taşlarıdır. Masallar, toplumların sosyalleşme sürecinde kuşaklar boyu süregelen bir öneme sahiptir. Toplumsal cinsiyet rollerini yansıtmaları nedeniyle incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda feminist perspektifle ele alınan masallarda kadının konumu daha iyi anlaşılmaktadır. Feminist eleştiriyi değerlendiren Nardaniye Hanım Masalı ile Pamuk Prenses Masalında da cinsiyet rollerine ait birçok sembole ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Masallar, feminist kuram, kültürel farklılıklar

BALIKESİR YÖRESİNDE ŞEYTAN ETRAFINDA ŞEKİLLENEN HALK İNANIŞLARI VE MEMORATLAR

Yasemin TOKMAK

Giriş

Şeytan; kutsal kitaplara göre Dünya'nın yaratılışından bugüne, Türklerin ise mitolojisinde “Erlik” adıyla yer alarak kötülükleri, hastalıkları, felaketleri getiren kötü ruhlar olarak varlığını sürdürmüştür. İnsanlarda korkuya neden olan, kötülüğün sembolü olarak bilinen şeytan; günlük hayatın her anında yer alan önemli bir kavramdır. Balıkesir yöresinde şeytan etrafında şekillenen inanış ve uygulamaları ele alan bu çalışma, Balıkesirli olan 12 kaynak kişi ile yapılan derlemeler üzerine kurulmuştur. Derlemelerde günlük hayatta kullanılan deyim, atasözü gibi söz varlıkları ve memoratlar tespit edilmiştir. Yüzyıllardır var olduğu uzun tarihsel süreç ile dünyanın dört bir yanında bulunan Türkler, şeytan ile ilgili birçok inanış ve uygulamaya sahip olmuştur. Günümüzde bazılarının değiştiği bazılarının ise aynı şekilde devam ettiği bu inanış ve uygulamaların Balıkesir'deki durumu belirlenerek Türk dünyasını oluşturan diğer topluluklarla olan benzerlik ve farklılıkları, halkbilimsel açıdan incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, şeytan, memorat, kötülük, inanış, Türk halkbilimi

AYDIN/SÖKE'DE YAŞAYAN BİR GELENEK: TAHNİTÇİLİK HALKBİLİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yücel ÖZDEMİR

Özet

Yaşayan kültürel miras, toplumların yerel bilgisini oluşturmaktadır ve halk bilgisi ile ilgilidir. Halk bilgisi, insani yaratımları içermektedir. İnsani bilgi yaşama uyumu, yaşamı anlama üzerine kuruludur. Halk bilgisi içinde, insanın kendisinden başka her şeyde elde ettiği veriyi, belirli türden sonuçlara götüren, temel ihtiyaçlarını gideren bir teknik bilgi mevcuttur. Bu açıdan halk bilgisinin tekniği, insanın zihinsel yaratımını kapsamaktadır. Bu teknik bilgi, tutarlı, akla uygun, deneyimler ile uyumlu bir şekilde kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Avcılık folkloru içinde sözlü kültür ortamında aktarılan tahnitçilik mesleğinde de bu tür teknik bilgi belleği mevcuttur. Avcılık folkloru insanlığın ilksel döneminden günümüze gelen birçok kültür örüntülerine sahiptir. Bu gelenek içinde birçok deneyim ve tecrübe günümüze kadar gelmiştir. Avın yakalanması sonrasında yapılan işlemleri arasında tahnitçilik önemli yer kapsar. Tahnitçilik, Türk avcılık folklorunda daha çok kuş doldurma, hayvan doldurma ya da dondurma olarak da bilinir. Tahnitçilik, avın bozulmaması için yapılan birtakım işlemleri kapsamaktadır. Özellikle avın iç organlarının çıkarılması, derinin yağdan arındırılmasını sağlar. Daha sonra hayvanın vücudu teşhir edilmek için içi çeşitli malzemeler ile doldurulur. Bu geleneksel bilgi canlı türlerinin tespiti ve korunması açısından biyoloji disiplininde de dikkate değer bir teknik bilgi olmuştur. Bunun yanında özellikle Ortaçağ Avrupa'sında ev içi dekor unsurları arasında yerini almıştır. Günümüzde kişisel takı, süs eşyası olarak sanatsal bir boyut kazanmıştır. Buraya kadar verilen bilgiler ışığında bildiride, tahnitçiliğin kültür tarihindeki, yeri incelenecektir. Ayrıca Aydın'ın Söke ilçesinde yaşayan "Tahnitçi Şevki" olarak bilinen usta ile yapılan derleme çalışması, halkbilimsel bakış açısıyla yorumlanacaktır. Günümüz tahnitçiliğinin durumu karşılaştırmalı olarak veriler ışığında sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi, Tahnitçilik, Avcılık Folkloru

ÂŞIKLAR ŞELALESİ'NİN DİKİLİ BÖLGE TURİZMİNE ETKİSİ VE 'İCRA EDİLMİŞ KÜLTÜR' BAĞLAMINDA ŞELALENİN UYARLANMASI

Zeynep ULUDAĞ

Özet

Deniz turizminin baskın olduğu şehirlerde, kültür turizminin nasıl uygulandığı; somut ve soyut kültür ürünlerinin turistik yer haline gelmesi için dikkatin nasıl çekildiği üzerine olan bu makale, 'Aşıklar Şelalesi'nin ne olduğu ve bunun üzerinden hareketle Dikili ve çevresinin bölge turizmine; kültür turizminin etkisinin ne şekilde olduğunun anlatılması hedeflenmiştir.

GİRİŞ

Kültürün hem genel hem de öznel olması sebebiyle, kültür turizmi de ülkeler ve bölgeler arasında farklılıklar ve benzerlikler göstermektedir. Dikili ve bölgesinde denizel faaliyetlerin yoğun olması ve çevresinde yer alan ilçelerin de deniz turizminde etkin olmaları; bu bölgedeki turistik faaliyetlerin yaz turizmi üzerine yoğunlaşmasına sebebiyet vermektedir. Fakat yörede yer alan ekolojik, jeolojik ve kültürel zenginlik; bu turizmlerin de etkin olmasını sağlamaktadır. Bu turistik faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için ise çeşitli yollar uygulanmaktadır. Deniz turizmi için mavi bayrak, ekolojik turizm için tabiat parkları ve bitki çeşitliliği, kamp olanakları ve yaratıcı faaliyetler; uygulanan yollardan bazılarıdır. Yaratıcı turizm; bir yerin kendisine özel karakterleri, sanatı ve kültürel mirası; yaşayan kültür ve insanlarla yakın ilişkiler kurarak öğrenmek için yapılan deneyimsel bir faaliyet ve aktif katılıma fırsat veren bir seyahat olanağıdır (Aşık 2014: 788). Bir yöredeki turistik *Hacettepe Üniversitesi Halkbilimi Yüksek Lisans e-mail: zeyneppuludaag@gmail.com faaliyetlerde özellikle köy, kasaba gibi bölgelerde somut ve soyut yaratmalar; o yörenin kalkınmasını ve tanınmasını sağlamaktadır. İcra edilen ve yaratılan kültürel öğeler çeşitli alanlarda ve başka amaçlarla kullanılmaktadır. Bu makalede, farklı türleri olan turizm faaliyetleri içinde yer alan kültür turizmi ve turistik faaliyetleri artırma yollarından soyut yaratma, Dikili Aşıklar Şelalesi üzerinden ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Kültürü, Yaratıcı Turizm, Kültür, Yaratılmış Kültür, Dikili, Aşıklar Şelalesi

PROGRAM

19 ŞUBAT 2021 - CUMA

10.30 Açılış Konuşmaları

Özkul ÇOBANOĞLU- Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü

Mehmet Zeki BAYKAL- Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Kamil ALİYEV

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

11.30 1. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU – Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü

11.30 – 11.45 Beyza TÜRKKOLU / Hicret DAŞDEMİR

KONU: Köroğlu Destanının Türkiye ve Türkmenistan Değişiklerinin Başlangıç Motifleri Açısından Değerlendirilmesi

11.45 – 12.00 Hasan KIZILDAĞ

KONU: Hüznün Desakrallaşması: Ağittan Mizaha Halk Hikayeleri ve Karikatür

12.00 – 12.15 Sevinc MİRZAYEVA

KONU: Azerbaycan Halk Masallarında Dev Motifi

12.15 – 12.30 Bildirilerin Tartışılması

12.30 – 13.30 Yemek Arası

13.30 2. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ömür CEYLAN – İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

13.30 – 13.45 Somayeh EASY CENGİZ

KONU: İki Kültürün Kesiştiği Nokta; Dede Korkut ve Şehnâme Örnekleri

13.45 – 14.00 Yağmur ÜLMEN

KONU: Nardaniye Hanım Masalı ile Pamuk Prenses Masalını Feminist Bir Perspektifle Değerlendirmek

14.00 – 14.15 Şahsenem Shokhsanam BOTİROVA

KONU: Özbekistan: Taşkent ve Harezmi Vahalarında Geleneksel Halk Tiyatrosu

14.15 – 14.30 Bildirilerin Tartışılması

14.30 – 14.45 ARA

14.45 3. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Kamile AKGÜL – Antalya AKEV Üniversitesi Rektörü

14.45 – 15.00 İlayda YILDIRIM

KONU: Halk Hikâyesi Kahramanlarının 21.Yüzyıldaki Yansımaları: Köroğlu’ndan-Miroğlu’na

15.00 – 15.15 Necati ÖZCAN

KONU: İşlevsel Halk Bilimi Kuramı Bağlamında İzmir Aliğa Yöresi Karaköy Köyü Mânileri

15.15 – 15.30 Dilay NAKIŞ

KONU: Kadın Âşıkların Şiirlerinde İdeolojik Söylem

15.30 – 15.45 Bildirilerin Tartışılması

15.45 – 16.00 ARA

16.00 4. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Refiye ŞENESEN-Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

16.00 – 16.15 Elif GÜNGÖR AKBULUT

KONU: Kültür Aktarımı Örneği: Türkülerin Popülerleşen Yeni Yorumları

16.15 – 16.30 Okan YILDIZ

KONU: Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Açlık ve Tokluk Kavramlarının Kullanıldıkları Bağlamlara Göre İncelenmesi

16.30 – 16.45 Mustafa METİN

KONU: Dîvânu Lugâti’t-Türk’te Renklerin Dili

16.45 – 17.00 Bildirilerin Tartışılması

17.00 – 17.15 ARA

17.15 5. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Metin ARIKAN – Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

17.15 – 17.30 Recep KOÇAK

KONU: 21.yy’ın İlk Çeyreğine Doğru: Türkmen Sahra Türkmenlerinde Bahşılık Geleneği

17.30 – 17.45 Sebahat CAYNAK

KONU: Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Aktarmalarda Sözel Dokunun Yeri ve Önemi: Serikbol Qondıbay'ın "Arğıkazak Mifologiyası" Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme

17.45 – 18.00 Selçuk GÜNDÜZ

KONU: Divanü Lügati't Türk'te Akrabalıklarla İlgili Söz Varlığı ve Sosyal Organizasyon

18.00 – 18.15 Bildirilerin Tartışılması

20 ŞUBAT 2021 – CUMARTESİ

11.30 1. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ – Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

11.30 – 11.45 Feride KARAMAHMUTOĞLU

KONU: Türkülerde Mitolojik Unsurlar; İzmir Türküleri

11.45 – 12.00 Ağayeva Zülfiyə Əkrəm qızı

KONU: Ət-Töhfət Üz-Zəkiyyə Fil-Lüğət-İt Türkiyyə" və Azərbaycan Dilində Ortaq İstifadə Olunan Qadın Geyimi və Bəzək Əşyalarının Adları

12.00 – 12.15 Tuğçe ÖZDEMİR

KONU: Muttalip Köyü (Eskişehir) Düğünlerinde Giyilen Geleneksel Kadın Giysileri

12.15 – 12.30 Bildirilerin Tartışılması

12.30 – 13.30 Yemek Arası

13.30 2. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Muharrem KAYA – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

13.30 – 13.45 Kamile SERBEST

KONU: Uygur Türklerinde Giyim-Kuşam ve Kıyafetlerde Öne Çıkan Semboller

13.45 – 14.00 Muhammet Onur GÜN

KONU: 1299-1922 Yıllarında Geleneksel Türk Yayı ve Ok Yapımı

14.00 – 14.15 Uğur DURMAZ

KONU: Pandemi Döneminde Halkbilimi Çalışmaları: Dijital Kültür Ortamında Düzenlenen Toplantılar Üzerine Bir Değerlendirme

14.15 – 14.30 Bildirilerin Tartışılması

14.30 – 14.45 ARA

14.45 3. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU – Gazi Üniversitesi Rektör Yardımcısı-Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

14.45 – 15.00 Yücel ÖZDEMİR

KONU: Aydın/Söke’de Yaşayan Bir Gelenek: Tahnitçilik Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi

15.00 – 15.15 Yasemin TOKMAK

KONU: Balıkesir Yöresinde Şeytan Etrafında Şekillenen Halk İnanışları ve Memoratlar

15.15 – 15.30 Derya DOĞAN GÖK

KONU: İbn Battuta Seyahatnamesinde Tespit Edilen İnanç Ve İnanışlar Unsurları

15.30 – 15.45 Bildirilerin Tartışılması

15.45 – 16.00 ARA

16.00 4. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Meral OZAN- Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

16.00 – 16.15 Erdem AKIN

KONU: Halk (Ziyaret) Dindarlığına Tipolojik Yaklaşım: Siirt-Diyarbakır Örneği

16.15 – 16.30 Halil ÇETİN

KONU: Sovyet Dönemi Öncesi ve Sonrası Kazak Aile Yapısındaki Değişimlerin Evlenme Geleneğine Yansıması

16.30 – 16.45 Mehmet ÇAKIRÇOBAN

KONU: Manisa İli, Demirci İlçesi Ayvaalanı Köyü Halk İnançları

16.45 – 17.00 Bildirilerin Tartışılması

17.00 – 17.15 ARA

17.15 5. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mete TAŞLIOVA- Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

17.15 – 17.30 Rahime DEVECİ

KONU: Geçiş Dönemi, Takvim ve Kriz Ritüellerinde Oyunun Anlam ve İşlevi

17.30 – 17.45 Perihan KARTAL

KONU: Yeni Kültür Çevresinde Hemşeri Ağları

17.45 – 18.00 Aytekin ALPASLAN

KONU: Büyüsel Düşünce Temelli İnanma ve Uygulamalar Kataloğu

18.00 – 18.15 Bildirilerin Tartışılması

21 ŞUBAT 2021 – PAZAR

11.30 **1. OTURUM**

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN- Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

11.30 – 11.45 Ayşegül ÇELİK GÖKÇER

KONU: Mezar Taşları Işığında Sosyal Birleşme Datça Örneği

11.45 – 12.00 Ceren DEMİREL

KONU: Vefatının 700. Yıldönümüne İthafen “Gönüllerin Fatihi Yunus Emre” Filminin Halkbilimi Açısından İncelenmesi

12.00 – 12.15 Derya YURTSEVER

KONU: Post-Truth Dönemde Sahte Haber Bağlamında Oluşan Hiciv Geleneği: Zaytung Örneği

12.15 – 12.30 Bildirilerin Tartışılması

12.30 – 13.30 Yemek Arası

13.30 **2. OTURUM**

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Aynur KOÇAK- Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

13.30 – 13.45 Hilmi SAVUR - Doç. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI

KONU: Hüseyin Nihal Atsız'ın “Yolların Sonu” Adlı Şiir Kitabında Türk Kültürüne Ait Unsurlar

13.45 – 14.00 Gülçin BALAT

KONU: Kültür ve Medya İlişkisinin Ekofeminizm Bağlamında İşlevleri: Bal Ülkesi (Honeyland) Belgesel Filmi Örneği

14.00 – 14.15 Gülşah ÖZTÜRK

KONU: Özel Öğretim Kurumlarında Çocuk Oyunlarının icrası

14.15 – 14.30 Bildirilerin Tartışılması

14.30 – 14.45 ARA

14.45 3. OTURUM

Prof. Dr. Mehmet EROL- Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

14.45 – 15.00 İhsan AKBULUT

KONU: Yaşayan Kültürel Miras Müzeciliği; Ünye Örneği

15.00 – 15.15 Metin İPEK

KONU: İzmir Örneğinde Levantenler

15.15 – 15.30 Mine AKDEMİR

KONU: Türk Folklorunda Lakap Takma Geleneği: Yuvaköy Örneği

15.30 – 15.45 Bildirilerin Tartışılması

15.45 – 16.00 ARA

16.00 4. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Naci ÖNAL- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

16.00 – 16.15 Sebahat CAYNAK

KONU: Mizahın Gülme İşlevini Kültürel Unsurlar mı Oluşturur?

16.15 – 16.30 Sema ÖZVEREN

KONU: Sinemilli Ocağı'nda Bir Muharrem Ayı Geleneği: Döndürme

16.30 – 16.45 Songül TOKMAK

KONU: Kültürel Mirasın Yaşatılması ve Korunması: Altinköy Açık Hava Müzesi Örneği

16.45 – 17.00 Bildirilerin Tartışılması

17.00 – 17.15 ARA

17.15 5. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Bülent ARI- Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

17.15 – 17.30 Araş. Gör. Ebru KILIÇ

KONU: Kuşaklararasılık Bağlamında Geleneksel Oyundan Dijital Oyuna: Uygurların “Karlık Oyunu”

17.30 – 17.45 Hyunjoo PARK

KONU: Kore ve Türkiye’de ay Kültürü Karşılaştırması

17.45 – 18.00 Fatma SÜRAL

KONU: Geleneğin Mesleğinden Geleceğin Mesleğine: Sedef Kakma Sanatı

18.00 – 18.15 Zeynep ULUDAğ

KONU: Aşıklar Őelalesinin Dikili Bölge Turizmine Etkisi ve "İcra Edilmiş Kültür Bağlamında Şelalenin Uygulanması"

18.15 – 18.30 Bildirilerin Tartışılması

18.30 – 19.00 Genel Değerlendirme ve Sonuç

Prof. Dr. zkul OBANOğLU- Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü

Prof. Dr. Abduselam ARVAS - Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Prof. Dr. İsmet etin- Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Prof. Dr. Ali Yakıcı- Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü